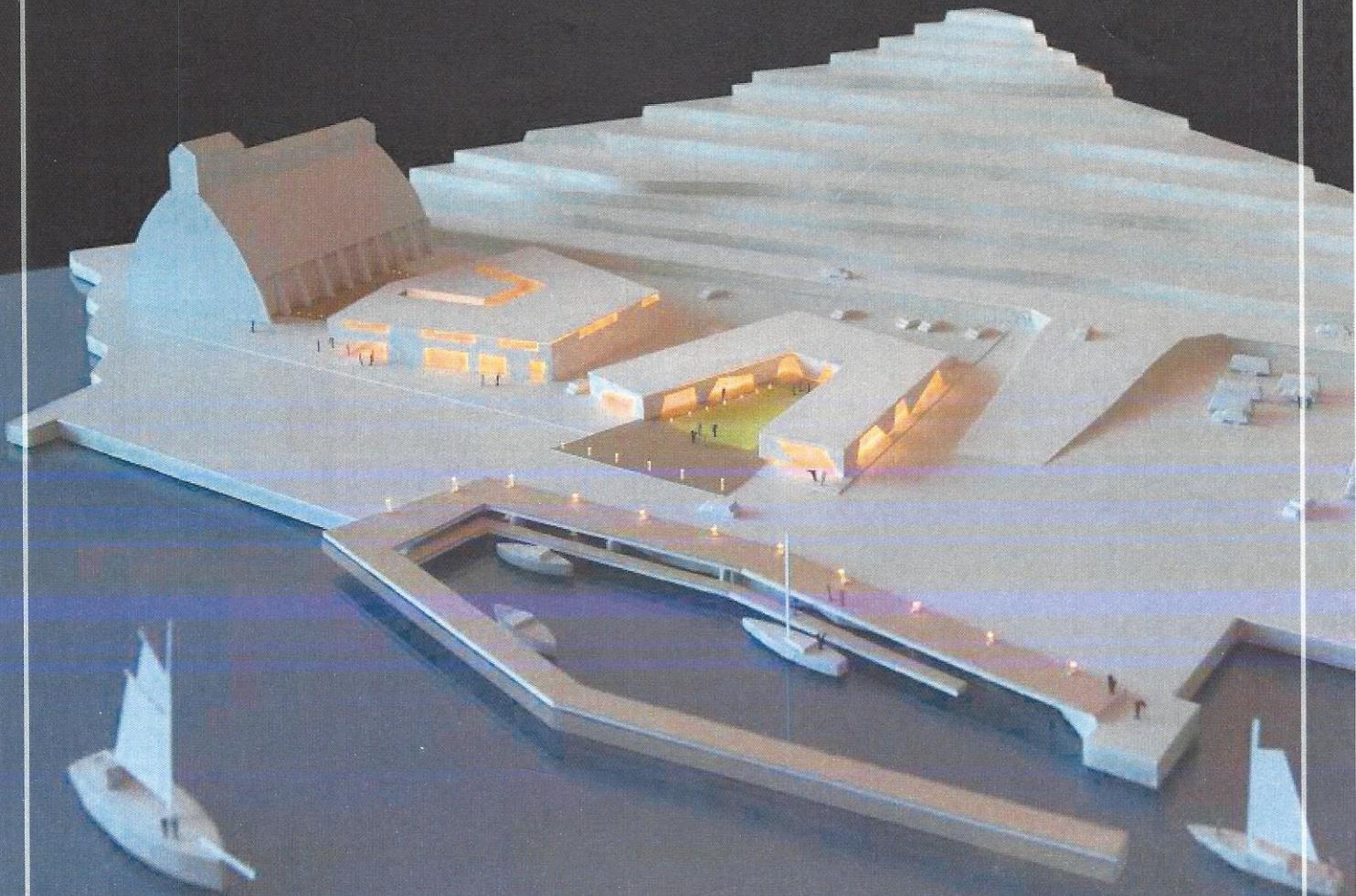

Álit 2015
Eftirskúlin á Drelnesi
ungdómurin - okkara framtíð

Til Mentamálaráðið

Álit 2015 um eftirskúlan í Suðuroy.

Tórshavn, mikudagur, 18. mars 2015

Eftirskúlanevndin handar hervið landsstyrismanninum álit 2015 um eftirskúlan í Suðuroy. Álitið er partvíð ein gjölligari viðgerð av teimum báðum undanfarnu álitunum, sum vórðu handað mentamálaráðharranum 28. september 2006 og 31. maí 2007.

Í 1990 setti landsskúlafyrisingin eina nevnd, sum gjørði eitt álit um eftirskúla í Føroyum. Hetta álit er dagfest desember 1990, og er eisini ein partur av hesum arbeiði, sum eftirskúlanevndin hevur greitt út hondum.

Eftirskúlanevndin er umboðað av Kommunufelagnum, Føroya Lærarafelag, Skúlaleiðarafelagnum og stigtakarunum.

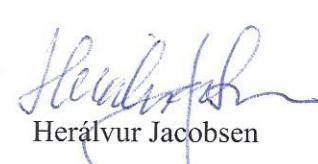
Við vón um vælvild og gott samstarv lata vit álit 2015 um eftirskúla í Suðuroy landsstyrismanninum í mentamálum, Bjørn Kallsø, í hendi.

Virðingarmest

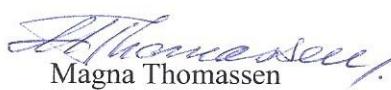

Heðin Mortensen

Kommunufelagið

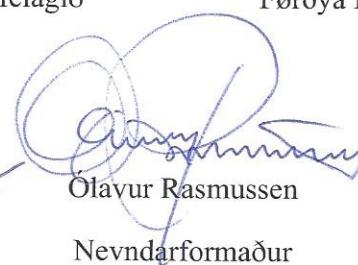

Trúgvi Gudmundarson

Herálvur Jacobsen

Føroya Lærarafelag

Magna Thomassen

Skúlaleiðarafelagið

Olavur Rasmussen

Nevndarformaður

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Inngangur

Hóast nærum 15 ár eru liðin, síðan arbeiðsbólkur tók stig til at skipa eftirskúla í Suðuroy, skulu vit 25 ár aftur í tíðina at fyrsta áltið ella uppskotið um eftirskúla í Føroyum sá dagsins ljós. Men uppaftur longri er síðan, at eftirskúli, ætlaður føroyingum, varð settur á stovn í Danmark.

Ókunnugt fyri tey flestu man tú vera, at longu í sjeytiárunum vóru ætlanir um at skipa eftirskúla í Føroyum. Hesar ætlanir komu so mikið á leið, at sökt varð fleiri ferðir um loyvi at seta á stovn eftirskúla.¹ Fyrst í áttatiárunum varð enntá sökt um loyvi at byggja eftirskúla, men Landsskúlaráðið vildi ikki eftirlýka hesi umsókn við teirri grundgeving, at "nýggja fólkaskúlalógin, sum júst var sett í verk um sama mundið, bøtti nógv um möguleikarnar hjá fólkaskúlanum at skipa skúlagongdina hjá næmingunum eftir tørvinum hjá tí einstaka."²

Landsskúlaráðið metti, at tann tá nýggja fólkaskúlalógin skuldi roynast nøkur ár, áðrenn støða varð tikan til skipan av eftirskúla í Føroyum.³ Úrslitið gjordist, at ein eftirskúli fyri føroyskar næmingar varð skipaður í Danmark.

Á heystið 1986 varð eftirskúli skipaður í Genner í Suður Jútlandi. Hesin eftirskúli bar heitið Den Norrøne Efterskole, og var fyrst og fremst eitt tilboð fyri føroyskar næmingar. Á hvørjum ári vóru 35 – 40 næmingar á hesum eftirskúlanum. Táið flest næmingar söktu um at sleppa á henda eftirskúlan, var talið 60. Skúlaárið 1990 sluppu öll 38, ið söktu, inn á skúlan.⁴

Den Norrøne Efterskole virkaði eftir danskari eftirskúlalógi og skipan, og var í prinsippinum ein danskur skúli.⁵ Kostnaðurin fyri at ganga á hesum skúla var tann sami sum fyri aðrar danskar eftirskúlar, men ein avis føroysk stuðulsskipan var galddandi.⁶

Í desember mánaða 1990 kom eitt nýtt álit um eftirskúla, tá ið nevnd lat Landsskúlafyrisingi "Uppskot um hvussu eftirskúli kann verða skipaður í Føroyum". Táverandi landsskúlastjóri setti hesa nevnd. Áltið kveikir nógvar tankar, eisini í sambandi við innihaldið, men áltið er sjálvandi merkt av, at tá fanst eingin føroysk eftirskúlalógi.⁷

Alt hetta broytist 10 ár seinni, tá ið Føroya Løgting samtykkir lög um føroyskan eftirskúla.⁸ Endamálið við lógin er at skipa viðurskifti, áseta karmarnar og tann almenna stuðulin til eftirskúlar í Føroyum, soleiðis at áhugað kunnu fara undir virksemið.⁹

¹ Eftirskúlfelagið varð stovnað 8. november 1979, og var tað hetta fflag, sum gjordi fleiri royndir at fara undir eftirskúlavirksemi í Føroyum.

² Undirvisningar- og Mentamálastýrið (Umms.) j. nr. 10121/000181/2/SE, 01.03.00, p. 5

³ ditto

⁴ Álit, desember 1990. P.

⁵ ditto, p. 24

⁶ ditto, p. 24-25

⁷ ditto, p. 9-11

⁸ Løgtingslög nr. 83 frá 17. mai 2000 um eftirskúlar

⁹ ditto, § 1

Nærum straks aftaná at lógin kom í gildið, taka borgarar í Suðuroy stig til at skipa ein eftirskúla. Áhugabólkurin¹⁰ ella arbeiðsbólkurin arbeiðir leingi, ger eitt drúgvt fyrireikingararbeiði, og tað eydnast at fáa bæði kommunufelögini¹¹ at taka undir við tankanum um ein eftirskúla, sum skuldi liggja í Hvalba.

Í kjalarvörrinum á hesum varð nevnd skipað, kallað eftirskúlanevndin, sum var mannað av einum umboði fyri smærpu kommunurnar, einum umboði fyri stóru kommunurnar, og einum umboði fyri stigtakararnar, sum eisini var formaður.

28. september 2006 handaði eftirskúlanevndin Mentamálaráðnum álit, sum kallaðist Atlantic Adventure Eftirskúli (AAE). Álitið var samstundis ein umsókn um góðkenning av stovnsetan av einum eftirskúla í Hvalba. Bakgrundin fyri umsóknini var¹²:

- * Løgtingsslóð nr. 83, dagfest 17. mai 2000
- * Stigtakararnir í Suðuroy
- * Vitjan av eftirskúlaráðgeva úr Danmark oktober 2000
- * Námsvitjan í Danmark apríl 2001
- * Námsvitjan í Danmark september 2006
- * Fundir við Mentamálaráðið, KSF og FKF.
- * Nógvir ungir føroyingar fara hvort ár á eftirskúla í Danmark.

AAE álitið viðger spurningin um floksbýti, og ger ta niðurstóðu, at rættast er at skúlin skal vera fyri næmingar, sum hava rokkið undirvísingarkravdan aldur. Talan er sostatt um 10. flokk og 11. skúlaaldur (upp til 18 ár).

Fleiri grundir verða lagdar fyri hesa niðurstóðu, men høvuðsgrundgevingin er, at tilboð skúlans ikki eru bundin at undirvísingarskylduni, og gevur hetta storri pedagogiskt frælsi, meiri rásarúm og fleiri møguleikar fyri variation í lærugreinum.¹³

AAE álitið letur eingan iva vera um, at 10. flokkur er tann árgangurin, sum hevur största tørvin á avbjóðandi skúlaskapi, soleiðis sum støðan er í 2006.¹⁴

Vist verður eisini á, at vansin við einum reinum 10. floks eftirskúla er, at skúlaupphaldið ikki verður relevant fyri næmingar, sum hava nátt eitt búningarstøði, ið ger næmingarnar til reiðar at fara undir eina ungdómsútbúgving aftaná 9. flokk. Byrgjast kann upp fyri hesum við at skúlin gevur tilboð um royndarflokkar, ið miða eftir prøvtøku.¹⁵

¹⁰ Í áhugabólkinum sótu Tummas í Dali, Jacob Vestergaard, Julius Holm og Ólavur Rasmussen

¹¹ Nýliga vórðu Kommunusamskipan Føroya (KSF, tær 7 stóru kommunurnar) og Føroya Kommunufelag (FKF, tær smærri kommunurnar) løgd saman í eitt felag, sum kallast Kommunufelagið. Formliga fór nýggja kommunufelagið til verka 1. januar 2014.

¹² AAE, p. 1

¹³ AAE, p. 2

¹⁴ AAE, p. 2

¹⁵ AAE, p. 2

Um lýsingina av innihaldinum er stutt at siga, at grundstøðið í AAE álitinum er persónliga menningin av næminginum¹⁶, og at undirvísingin alla tíðina hevur hesa menning sum endamál.¹⁷

Alt 2007 eru nógvar samráðingar við mentamálaráðið um eftirskúlan. Við ársbyrjan 2007 fekk eftirskúlanevndin bræv frá mentamálaráðnum¹⁸, har sagt verður frá, at eftirskúlin er viðgjördur á landsstýrisfundi, og at landsstýrismaðurin tí fer “at heita á arbeiðsbólkin saman við umboði úr mentamálaráðnum at gera eitt nágreniligar útgreiningararbeiði, áðrenn umsóknin verður endaliga viðgjörd”.

Skilað er í brævinum til, at útgreiningararbeiðið skal fevna um:

- * Eina gjølliga tørvslýsing av einum eftirskúlatilboði
- * Hvussu er ætlanin at skipa námsfrøðiliga innihaldið í eftirskúlatilboðnum
- * Uppskot um möguligar broytingar í lögini um eftirskúlar serliga við atliti at leiðsluviðurskiftunum og fígginingi av rakstrinum
- * Aðrir möguleikar við atliti at staðseting og hølum
- * Hvørji umboðini í eftirskúlanevndini eru

31. mai 2007¹⁹ handar eftirskúlanevndin²⁰ saman við umboði úr mentamálaráðnum umbidnað útgreiningararbeiðið. Eingin grund er til í hesum viðfangi at endurtaka innihaldið í útgreiningunum, tí at meginparturin gongur aftur í hesum álitinum, sum nú er greitt úr hondum.

Men politiska eftirspælið er relevant og áhugavert. Tí at úrslitið av útgreiningunum gjördist, at mentamálaráðharrin²¹ letur lögtingsskrivstovuni málið um eftirskúlan at leggja fyrí tingi, við tilmæli um, at Føroya Løgting samtykkir at lata eftirskúla byggja sambært tilráðingini hjá eftirskúlanevndini.

Loksins sa út til, at málið um fyrsta føroyska eftirskúlan var rokkið.

Men 6. desember 2007 útskrivaði lögmaður nýval, við tí úrsliti, at lögtingsskrivstovan ongantíð náddi at lata lögtinginum málið um eftirskúlan, og fall málið sostatt burtur.

Í dag kunnu vit staðfesta, at vit mistu á stokkinum, og at tað ongantíð aftur eydnaðist nevndini av álvara at fáa mentamálaráðið at viðgera málið um skipan av føroyskum eftirskúla.

Tó skal sigast, at politiski myndugleikin øll árini hevur víst jaligan vilja, hóast einki ítökiligt er spurst burtur úr. Í 2009 samtykti Føroya Løgting broytingaruppskot frá samdari

¹⁶ Løgtingslög nr. 83 frá 17. mai 2000 um eftirskúlar, § 3

¹⁷ Í nýggjasta álitinum Februar 2015 er hesin parturin gjølliga lýstur.

¹⁸ Brævið er dagfest 24. januar 2007.

¹⁹ Skr. T 70-34110 / 2 Mál. T 060349 - I

²⁰ Í eftirskúlanevndini sótu Jens Marius Poulsen (KFS umboð), Anna Djurhuus (KFK umboð), Ólavur Rasmussen (formaður) og Janus Jensen umboðandi mentamálaráðið.

²¹ Landsstýrismaður i mentamálum var Jógvan á Lakjuni

Mentanarnevnd “Uppskot til samtyktar um eftirskúla í Suðuroy”. Uppskotið varð einmælt samtykt.²²

Føroya Lærarafelag og Skúlaleiðarafelagið hava í nógv ár sýnt stóran áhuga fyrí eftirskúlamálinum. Nýggjasta dagførinum í spurninginum um eftirskúlan er, at eftirskúlanevndin er viðkað við tveimum limum, soleiðis at lærarafelagið og skúlaleiðarafelagið nú hava hvør sín lim í nevndini.²³ Henda viðkan av nevndini hevir stóran tydning fyrí arbeidið við eftirskúlanum, og stigtakararnir fegnast um, at lærarafelagið og skúlaleiðarafelagið hava tikið so væl ímóti áheitanini at gerast beinleiðis partur av arbeidiðnum at skipa tann fyrsta fóroyska eftirskúlan, sum skal vera í Suðuroy.

Sjálvandi kann spurningurin setast, um skilagott er at skipa ein eftirskúla í Føroyum.

Nevndin kann ikki annað enn staðfesta, at hóast 15 ár eru liðin síðan lógin um eftirskúla varð samtykt á Tingi, og hóast nevndin hevir verið virkin nærum øll hesi árini, so er málið um eftirskúlan enn órealiserað, men samstundis so ofta jaliga viðgjort av øllum politiskum flokkum, at hetta má takast sum tekin um, at politisku Føroyar vilja hava ein eftirskúla settan á stovn.

*

²² Løgtingsmál nr. 12/2009. Dagfest 4. august 2009. Uppskotsstillrar voru Kári á Rógví og Kristina Toftegaard Larsen. Uppskotið samtykt við 26 atkvøðum fyri, 0 ímóti og 0 blankar.

²³ Verandi nevndarlimir eru: Heðin Mortensen, umboðandi Kommunufelagið, Herálvur Jacobsen, lærarafelagið, Magna Thomassen, skúlaleiðarafelagið, Ólavur Rasmussen, umboðandi stigtakararnar. Kommunufelagið skal velja ein lim aftrat, sum skal umboða tær smærru kommunurnar.

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Bakgrund.

- * Álit um fóroyskan eftirskúla, desember 1990.
- * Undirvísingar- og Mentamálastýrið, j. nr. 10121/000181/2/SE, 01.03.2000
- * Løgtingslög nr. 83, dagfest 17. mai 2000
- * Stigtakararnir í Suðuroy
- * Fundir við Kommunusamskipan Føroya og Føroya Kommunufelag
- * Meginfelag teirra brekaðu (MBF) 25. februar 2000
- * Vitjan av eftirskúlaráðgeva úr Danmark oktober 2000
- * Námsvitjan í Danmark apríl 2001
- * Fløðandi talið av ungdómum, sum fara á danskar eftirskúlar
- * Álit, Atlantic Adventure Eftirskúli, 28. september 2006
- * Námsvitjan í Danmark september 2006
- * Eftirskúlablaðið
- * Bræv frá Mentamálaráðnum, 24. januar 2007
- * Álit, “Nágreiniligi Útgreiningararbeiði”, 31. mai 2007
- * Fyrireiking til at leggja málið fyri tingið, november/desember 2007
- * Uppskot um Eftirskúla í Suðuroy einmælt samtykt av Føroya Løgtingi, 19.11.09
- * Víðkan av nevnd til at umfata lærarafelagið og skúlaleiðarafelagið
- * Framleiðslu- og vitanrhøvuðsstaður. Desember 2014

*

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Næmingaaldur.

Eftirskúlanevndin hefur í sínum drúgva samskifti við lærarafelagið, kommunufelögini, ráðgevar og eftirskúlamyndugleikar viðgjort spurningin um hvønn næmingaaldur fyrsti føroyiski eftirskúlin eigur at leggja dent á at rúma.

Í elsta álitinum, dagfest desember 1990, verður mælt til, at eftirskúlin er fyri 8., 9. og 10. floks næmingar.²⁴ Eitt sjónarmið, sum valla kundi vera øðrvísi tá, vegna tess, at arbeiðsbólkurin var fullkomiliga bundin av fólkaskúlalógin, tí at eingen lóg var um eftirskúlar. Av somu grund mælir áltið frá 1990 eisini til, at eftirskúlin eigur at skipast “innan karmarnar í fólkaskúlalógin”.²⁵

Fyrimunir og vansar eru við öllum, men eftirskúlanevndin er á einum máli um, at eftirskúlin eigur at vera fyri næmingar í 10. floks aldri, t.e. fyri næmingar, sum eru vorðnir leysir av tvungnum skúlagangi. Hesin aldursbólkur gevur eftirskúlanum størri frælsi til at undirvísa, eins og tað serliga eru ungdómar í hesum aldursbólki, sum hava so stóran tørv á einum øðrvísi skúlatilboði, sum í føroyskum skúlahøpi brýtur burtur úr nýggjum.

Eingin ivi er um, at eftirskúlin lýkur ein tørv í einum tómrúmi í føroyskum skúlahøpi. Sannroynd er, at nògvir føroyskir ungdómar ikki tíma at ganga í 10. flokki, og at nògvir, sum byrja 10. flokk, gevast. Hesir ungdómar, nògvir teirra í hvussu so er, kenna seg ikki tryggar við at fara av landinum á eftirskúla, og er føroyski eftirskúlin sum skraddaraseymaður til slíkar næmingar. Alternativið er mangan tómgongd og ein óvirkin gerandisdagur hjá hópinum av ungdómi her á landi, bæði gentum og dreingjum, men serliga hava tað verið dreingirnir²⁶, sum hava havt lyndi til at dragna afturúr.

Hugsast kann eisini, at nògvir næmingar fara á miðnámskúla, sum ikki eru búnir til tess, næmingar, sum høvdu havt sera gott av einum mennandi ári á eftirskúla.

Ein eftirskúli fyri 10. floks næmingar hefur möguleikan at bjóða seg fram við eini alternativari undirvísing, sum vanligi fólkaskúlin ikki hefur.

*

²⁴ Áltið 1990, p. 3

²⁵ Ditto, p. 10-11

²⁶ Gongdin hefur leingi verið tann, at genturnar fara viðari í útbúgvingarhøpi, meðan dreingirnir mangan dragna frá.

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Endamál, námsfrøði, umhvørvi og trivnaður.

Nógvir raskir og dugnaligir næmingar hava rent seg fastar í vanliga fólkaskúlanum og í gerandisdegnum, og hava tørv á nýggjum og øðrvísi avbjóðingum. Hetta er galldandi fyri bæði gentur og dreingir, og skal eftirskúlin verða eitt livandi og skapandi umhvørvi, sum eggjar ungdóminum til mennandi virksemi.

Eftirskúlanevndin og fyrireikararnir hava líka síðan verkætlanin fór av bakkastokki í 2000 staðfest, at ovurstórvur tørvur er á einum skúla, sum á einum skapandi, kreativum grundvølli lærir næmingarnar at virðismeta egnar dygdir og kveikir forvitni eftir vitan og kunnleika.

Námsfrøðiligi grundvøllur eftirskúlans er at taka støði í einstaka næminginum, og at gera næmingarnar medvitandi, sjálvstøðugar, ábyrgdarfullar og sosialar.²⁷

Eftirskúlin leggur dent á teir góðu eginleikarnar hjá tí einstaka næminginum, heldur enn veikleikarnar. Næmingur, ið upplivir at egið avrik eydnast væl, fær storri sjálvsálit og sjálvsvirðing. Eftirskúlarnir hava góðar royndir av, at hugurin eftir at nema sær vitan og fórleikar mennist tá ið næmingarnir fáa virðing fyri sær sjálvum, eins og sjálvsmenningin vekir ans um ábyrgdarkensluna mótvægis trivnaðinum hjá felagsskapinum.

Næmingarnir eru í einum aldri, har búningin av álvara fer fram og við kreativum fakútboðum fær næmingurin høvið til at fáast við slíkt, sum veruliga hevur persónigan áhuga, tað veri seg tónleikur, drama, filmsgerð, ítróttur, list, handverk, etc.

Samanbygdu lestraríbúðirnar og skúli setir stór krøv til bæði næmingar og lærarar, men er eisini eitt spennandi umhvørvi hjá báðum þortum.

At skúlin virkar sum heimstaður í frítíðini er eisini ein bóklig styrki. Næmingarnir kunnu saman ella hvør sær fyrireika seg í frítíðini, og soleiðis hjálpa hvørjum øðrum, alt eftir fakligum fórleika. Nærveran ger seg eisini galldandi millum lærarar og næmingar á einum eftirskúla, og er hetta við til at skapa serlig pedagogisk viðurskifti.

Tey, sum vilja starvast á einum eftirskúla, er ivaleyst fólk, sum hava áhuga í undirvísing og arbeidi í tí kreativa rúminum, tí at tað er ein serlig avbjóðing at fáast við ungdómar, stundum allan sólaringin, men tað er sjálvandi eisini ein serlig uppliving at hava kensluna av, at gera sítt til, at tann einstaki næmingurin verður loftaður.

Til tess at skapa bestu gróðrarlíkindi fyri, at støðið verður tikið í einstaka næminginum, leggur eftirskúlin stóran dent á, at fakliga útboðið tekur atlit til áhugamálini hjá bæði gentum og dreingjum.²⁸

²⁷ Smb. § 3 í lögini um eftirskúlar

²⁸ Smb. p. (útgreiningin av lærugreinum)

Kanska er undrunarvert, at eftirskúlin er so væl dámdur av ungdómum, tí at flestu eftirskúlar hava skipaðar reglur, eitt nú fastar songartíðir, kravda uppmøting og gerandisskyldur eins og matgerð, reingerð, skúlating o.a. Royndir vísa tó, at nógvum ungdómum dáma lívið í einum felagsskapi við fóstum, felags reglum og skyldum, og trúvast undir meira skipaðum karmum við ábyrgd fyri sær sjálvum og øðrum, og er hetta ein av høvuðsgrundunum til stóru tilgongdina til eftirskúlarnar.²⁹

Næmingarnir eru á skúlanum dag og nátt, so at eftirskúlin virkar ikki bara sum ein skúli, men eisini sum eitt heim í gerandisdegnum. Eitt slíkt umhvørvi við skúla og samanbygdum lestraribúðum er ein grundleggjandi partur av teimum virðiseyðkennum, sum ein eftirskúli hevur: felagsskapur, kreativitetur, lærdómur, álit, trygggleiki, virðing, forvitni, shuttleiki og umsorgan, virðiseyðkenni, sum siggjast aftur í námsfrøðiliga innihaldinum, har endamálið er at gera næmingarnar persónliga, sosialt, handliga og bókliga medvitandi.

*

²⁹ Hetta sjónarmið kom greitt til greinar í samtalú við eftirskúlanæmingar, sum eftirskúlanevndin hitti á kanningarferðini í semtember 2006

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Eftirskúlanæmingar

Føroyar – útlond

Tíverri finst eingin verulig skráseting av føroyiskum næmingum á útlendskum eftirskúlum. Politiski myndugleikin smíðaði í 2000 lógina um eftirskúlar m.a. við teirri grundgeving, at so nögvir føroyiskir næmingar fóru av landinum.³⁰ Í álitinum frá 1990 varð mett, at umleið 50 næmingar árliga fóru av landinum.³¹

10 ár seinni upplýsir Undirvísingar- og Mentamálastýrið, at “fleiri enn 100 næmingar fara árliga á eftirskúla í Danmark.”³²

Álið, nágreniligar útgreiningar 2007, miðar seg eftir upplýsingunum hjá Undirvísingar- og Mentamálastýrinum og eini sjálvstøðugari meting, sum er grundað á námsvitjanir á donskum eftirskúlum og vitjan av eftirskúlaráðgevum í Føroyum.

Taka vit ringastu útlitini er framvegis brúk fyri í minsta lagi einum eftirskúla í Føroyum. Halda vit okkum til varisligar metingar er brúk fyri 2-3 føroyiskum eftirskúlum.³³

Ikki er nøkur tilvild, at eftirskúlanevndin vil hava ein framur góðan eftirskúla í Føroyum, við einum víðfevndum útbodi av möguleikum, sam vit vita av drúgvum royndum aðrastaðir dregur ungdómin.

Í Danmark eru á leið 260 eftirskúlar. Hørð kapping er um næmingarnar, eisini føroyiskar næmingar, og er eftirskúlin í dag millum best dámdu útbúgvingartilboð hjá ungdóminum.

Á hvørjum ári eru umboð fyri danskar eftirskúlar umkring í Føroyum, at “selja” sínar skúlar til føroyskan ungdóm og føroysk foreldur. Føroyski eftirskúlin skal skara framur, tí at hann skal standa seg í kappingini við aðrar eftirskúlar.

Ein rímulig meting halda vit er, at næmingar vilja altið vera, sum heldur ynskja at sleppa í útlond á eftirskúla³⁴, men at hetta tal javnvigast av næmingum, sum ikki vilja fara av landinum.

³⁰ Undirvísingar- og Mentamálastýrið (Umms.) j. nr. 10121/000181/2/SE, 01.03.00, p. 5

³¹ Álit desember 1990, p. 3

³² Undirvísingar- og Mentamálastýrið (Umms.) j. nr. 10121/000181/2/SE, 01.03.00, p. 5, 6

³³ Álit, Útgreiningar, 2007, talvuyvirlitið aftast.

³⁴ Summir næmingar vilja sleppa á ein eftirskúla, sum bjóðar seg fram við so serstókum sergréinum, at aðrir eftirskúlar ikki eru relevantir.

Eftirskúlanevndin vil eisini staðiliga minna á, at í øllum tosinum um eftirskúla í Føroyum verður alt ov ofta ein málbólkur gloymdur, at eftirskúlin so sannliga eisini er til fyri fóroyskan ungdóm, sum býr uttanlands. Hópurin av fóroyingum búleikast um allan heim, og als eingin ivi er um, at nógv av hesum foreldrum fegin vlija hava síni børn kjølfest í fóroyskum máli og mentan. Her er talan um ein forsømdan málbólk, sum eftirskúlin eigur at leggja stóran dent á at fáa fatur á.

Tað hevur týdning hjá eftirskúlanevndini at vísa á, at ein fóroyskur eftirskúli ikki bara er góður fyri samfelagið, tí at hann skapar árvaknar næmingar, men at skúlin eisini er samfelagsgagnligur, tí at hann bæði minkar um fráflytingina av ungdómi, samstundis sum hann er ein gyltur mogguleiki til at draga nýggjan ungdóm til Føroyar.

Álitið 31. mai 2007 leggur stóran dent á mogguleikan at útveksla næmingar við aðrar eftirskúlar. Vist verður í álitinum á, at “til tess at gera fóroyska eftirskúlatilboðið so breitt, dragandi, mennandi og spennandi sum yvirhovur gjørligt er ætlanin at næmingarnir, tá ið teir fara á “útveksling” á útlendskum eftirskúla, kunnu velja millum eftirskúlar, sum eru kendir fyri sterkan profil á ávísum økjum.”³⁵

Í álitinum verður eisini ført fram, at “útveksling” av næmingum skapar “eitt altjóða umhvørvi og mogguleikar, ið nøkta áhugamálini, forvitni og mogguligan útferðarlongsul hjá tí einstaka”.³⁶

“Útveksling” av næmingum er ein mogguleiki, sum er verdur at umhugsa, og kundi gjørst ein tættur hjá eftirskúlanum í Suðuroy. Útveksling av næmingum á aðrar eftirskúlar hevur fleiri týðandi fyrimunir:

1. Nakrir næmingar, sum ikki “tíma” at ganga á eftirskúla í Føroyum, høvdu allíkavæl umhugsa mogguleikan.
2. Næmingarnir kunnu velja millum eftirskúlar, sum hava sterkan profil á ávísum økjum, alt eftir áhugmálum.
3. Eftirskúlin fær ein altjóða profil, og verður tann einasti millum eftirskúlarnar, sum bjóðar seg fram við mogguleikanum at útveksla næmingar.

Vansar eru tó við einum býti av næmingum, ikki minst hvussu útvekslingin skal skipast, og hvussu gjaldsskipanin skal vera. Harumframt eru sera ymiskar stuðulsskipanir galdandi í Danmark og Føroyum, so at umbýtið av næmingum kann gerast meira møði enn føði.

Mogguleikin at útveksla næmingar er sostatt ein spurningur til umrøðu, og eigur ikki at vera avgerandi fyri stovnsetan av eftirskúlanum. Tann mogguleikin er eisini opin, at fóroyski eftirskúlin og ein útlendskur eftirskúli finna eitt felags stev í einum umbýti av næmingum. Í slíkum føri eigur tað at vera upp til skúlaleiðlsuna at taka avgerðina, sjálvandi við atliti til fíggjarligu karmarnar, sum til eina og hvørja tíð eru galdandi.

*

³⁵ p. 3

³⁶ p. 3

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Staðseting og skúlabygningurin

Staðsetingen í Suðuroy samsvarar við politiska myndugleikan; lögtingið hevur einmælt tikið undir við uppskoti til samtyktar um eftirskúla í Suðuroy³⁷, og flest allar kommunur í landinum hava tikið undir við, at eftirskúlin eigur at liggja í Suðuroy, so hjá eftirskúlanevndini er einki ivamál um henda spurning.

Ein staðseting, sum ikki er partur av einum stórbýarmeldri, samsvarar við øll trý undanfarnu álitini og við ráðini frá útlendskum eftirskúlamyndugleikum. Suðuroyggin er leys frá hinum oyggjunum, og er sostatt eitt serstakt samfelag, við eini náttúrugivnari fjarstøðu til stórbýarlívið, men samstundis er Suðuroyggin í vavi og fólkatali so mikið stór, at hon hevur alt, sum hoyrir einum nútímans samfelag til.

Nevndin leggur stóran dent á, at “selja” náttúruna sum eitt tilfeindi, ið eftirskúlin eigur at gagnnyta og brúka í upplivingarhöpi. Her verður hugsað bæði um tað, sum náttúran gevur til húsarhaldið á skúlanum, og um vakurleikan, náttúrunar dragandi megi, útiítrótt, gongutúrar, tjaldtúrar, fuglalív, tað maritima umhvørvið, sum eisini er partur av profilinum hjá skúlanum, fletting, og í heila tikið tað bygdarlív, sum er merkt av náttúruni, etc.

Sjálvandi mugu stór atlit takast til fíggjarliga partin tá ið ræður um staðseting og sjálvan skúlabygningin. Fleiri möguleikar hava verið uppi at venda, bæði hvar skúlin skal liggja og hvort talan skal vera um nýbygging ella um at yvirtaka ein gamlan skúlabygning.

Uttan at fara í smálutir við ítökligum skúlum, sum hava verið uppá tal, kann upplýsast, at nevndin hevur spurt seg fyri hjá nøkrum kommunum um möguleikan fyri at yvirtaka brútar skúlar.³⁸

Eftirskúlanevndin er ikki í iva um, at rættast er at byggja nýggjan skúla til endamálið, bæði av námsfrøðiligum og fíggjarligum grundum. At umbyggja ein gamlan skúla kostar straks nógvan pening, tí at fyrst skal skúlin keypast, tínæst krevst altið onkur umbygging og loksns skulu lestraribúðirnar byggjast, eins og ein skúli, sum ikki er gjördur til endamálið ikki hevur somu möguleikar at liva upp til námsfrøðiligu krøvini, uttan so, at stórar upphæddir verða nýttar til endamálið.

Greitt er, at fíggjarligu atlitini altið viga sera nógv, og hevur nevndin kannað ymiskar möguleikar í sambandi við nýbygging. Ílöguprísir og rakstrartöl fyri skúlabygging til 40, 60 og 80 næmingar eru kannað og samanborin. Samanberingin víssir, at tað, sum ein sparir í ílögum við at minka um bygningin kostar dýrt í hinum endanum, á rakstrarsíðuni.

Full semja er í nevndini um, at leggja dent á so skynsaman rakstur sum gjörligt, og at neyðugt er at hugsa framskygd, og at ein eftirskúli til 80 næmingar er rætta loysnin. Ikki minst við teimum prísum, sum liggja á borðinum í lötni.

³⁷ Samtykt við 26 atkvøðum fyri og ongari ímóti, 19. nov. 2009

³⁸ Einans tvær kommunur í Suðuroy høvdu bygningar at vísa á, við teimum sjálvsøgdu treytum, at skúlarnir vórðu keyptir.

Nevndin kann staðfesta, at nýggjur skúli, sum er gjørdur til endamálið at virka sum eftirskúli, og sum hevur búpláss til 80 næmingar, fæst í dag fyri í mesta lagi 50 mió. kr., íroknað lendisarbeiði, sjóhita, kreativ rúm, inventar, etc.

Fermetraprísurin liggur um kr. 8.000,- Hesum prísi kann eingin endurbygging av verandi skúlum kappast ímóti fíggjarliga.

Tað liggur í kortunum, at nýggi eftirskúlin verður staðsettur á Drelnesi, beint vestan fyri SALT. Tvøroyrar kommunar heimilar nevndini økið til bygging av eftirskúla, eins og kommunan hevur samtykt, at komandi eftirskúlin fær gamla bygningin á Hvítanesi til at brúka sum marinu og skúlaverkstað.³⁹

Ein staðseting á Drelnesi hevur stórar fíggjarligar og námsfrøðiligar fyrimunir, ið standast av samstarvi millum eftirskúlan og SALT. Við slíkum samstarvi kunnu næmingar og lærarar dúva uppá karmar, umstøður og fasilitetir, sum fáir, ella kanska eingin annar eftirskúli megnar at bjóða fram, tá ið tað snýr seg um kreativa útboðið hjá einum eftirskúla.

Í ítrótti eru bestu umstøður við høll og nýggjum fótbóltsvølli í Trungisvági, og í Vági er einasti langhylur í Føroyum, ein svimjihøll, sum í roynd og veru er ein vælferðardepile, útgjørdur við alskyns, nútímans vælferðar fasilitetum, eins og dampbað, gosbað, hittapottum, etc.

Fíggjarligu fyrimunirnir av at staðseta skúlan á økinum vestan fyri SALT eru eisini ásýniligir. Við at lata skúlan byggja á fóustum lendi spara vit umleið 7 mió. kr. í lendisarbeiði. Harumframt eru ogninar á Drelnesi og Hvítanesi at rokna sum eitt byrjunarfæ hjá eftirskúlanum, eins og bygningurin á Hvítanesi sparir eftirskúlanum fyri stórum ílögum í verkstaði og hølum, sum skulu nýtast í sambandi við maritima virksemið og handverkaravirksemi.

Nærmasti grannin, SALT, ger, at eftirskúlin fær forerandi høli, sum eru skraddaraseymað til drama & teatur, tónleik, list, etc.

Samanumtikið eiger eftirskúlin í Suðuroy at vera “second to none” samanborin við aðrar. Eftirskúlin skal skipast á so góðum grundvølli, at næmingarnir verða stoltir av honum; kenna seg virdar, mentar, sjálvtøðugar og ikki minst medvitandi um týdningin av einum væl virkandi felagsskapi. Saman við SALT, Hvítanesi og ítróttarfasilitetunum í Trungisvági eru kringumstøðurnar á Drelnesi optimalar fyri ein eftirskúla. Og tá er ikki at gloyma sjálvan Trungisvágsfjørð, sum er sera væl egaður til upplæring í góðum sjómansskapi, og til annað virksemi á sjónum.

Skúlin rúmar 80 eftirskúlanæmingum, sum allir búgva á dupultkømurum. Talan er sostatt um 40 dupultkømur, sum øll hava brúsu og wc.

Um skúlabygningin er m.a. at siga, at sera umráðandi er, at næmingar kenna seg heima, og tí eru skúli og heimstaðurin ein eind. Kømurini eru av slikari góðsku, at skúlin kann brúkast sum hotel um summarið.

Skúlin er gjørdur so heimligur sum gjørligt. Á skúlanum er køkur, eitt hugnaligt alrúm miðskips og serstök matstova. Á skúlanum eru eisini nøkur sniðpláss, sum eru væl egað hjá

³⁹ Grundstykkid verður latið ókypis, eins og bygningurin á Hvítancsi (har Pól Hansen, heilsøla, heilt til) verður latin uttan kostnað. Træbrúgvín verður eisini latin eftirskúlanum, og hevur skúlin ábyrgdina av at halda hana við lika.

næmingunum at seta seg saman og gera skúlating, ella á annan hátt at hugna sær ella samskifta, alt til tess at skapa so góðan gróðrarbotn undir felagsskapinum sum gjørligt.

Við teimum fasilitetum, sum SALT hevur at bjóða eftirskúlanum, er talan um eitt potentiali, sum fáum eftirskúlum er unt. Eftirskúlin, SALT og alt ökið umkring verður ein mentanarlig perla⁴⁰, sum utan iva fer at virka dragandi uppá almenningin.⁴¹

⁴⁰ Alstórus dentur er lagdur á, at eftirskúlabygningarnir, SALT og ökið á Drelnesi virka sum ein arkitektonisk cind, við trivnaði fyri eygað, og soleiðis, at bæði útlendingar og føroyingar taka hetta plássið til sín.

⁴¹ Í ferðavinnuhöpi er tað cin sannroynd, at störsti bágin í Suðuroynni er væntandi vistvcitingarmöguleikar. Tað er ógjørligt at útvega innivist til nógverfðafolk. Ein staðseting av eftirskúlanum á Drelnesi ella í Liðini er sostatt ein “vinn vinn stóða” soleiðis at allir partar hava fyrimunin av staðsctingini.

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Ein gjøllig tørvslýsing av einum eftirskúlatilboði

Eftir boðum frá mentamálaráðnum gjørði arbeiðsbólkurin til frama fyri eftirskúla í Suðuroy í síni tíð eina tørvslýsing.⁴² Henda tørvslýsing er grundað á samanbering av donskum og føroyiskum hagtølum. Taka vit daprasta úrslitið, har tilgongdin til eftirskúla í Føroyum er mett nóg lægri enn í Danmark, sum hevur drúgva og ríka eftirskúlasiðvenju, fáa vit eitt tal, ið samsvarar við eftirskúlaverkætlana í Suðuroy, nevniliða 70 – 80 næmingar.⁴³

Hetta er ein ógvuliga døpur meting, tí at hóast danir hava eina langa eftirskúlasiðvenju, so er tað ein avmarkaður sannleiki, at føroyingar onga eftirskúlasiðvenju hava. At eitt stórt tal av ungdóminum fer av landinum á eftirskúlar eru hvørki leikfólk ella politikarar óvitandi um.

Nevndin hevur í nógv ár mett, at á leið 120 føroyiskir næmingar hvort ár, leita sær til Danmarkar á danskar eftirskúlar. Hetta er eitt tal, sum samsvarar nøkulunda við metingina hjá Mentamálaráðnum, sum upplýsir, at “fleiri enn 100 næmingar fara árliga á eftirskúla í Danmark.”⁴⁴

Avgerandi fyri eina tørvslýsing av einum eftirskúlatiboði er, hvat tað er fyri ein eftirskúli, sum vit tosa um. Soleiðis er tað sjálvandi ikki bert í Føroyum, men eisini aðrastaðir. Ymiskt er hvussu eftirskúlar eru í dygd og vavi og hvussu fakligu tilboðini síggja út. Teir góðu eftirskúlarnir hava gott orð á sær, og biðtiðin er eini 3 – 4 ár. Er talan um ein eftirskúla við einum smølum eftirskúlatilboði eru tað bara ávísir næmingar við einum ávísunum áhuga sum vilja sökja inná slíkan eftirskúla. Er talan um eftirskúla, sum ikki hevur gott orð á sær, er eftirspurningurin sjálvandi hareftir. Sera áhugavert er eisini at eygleiða gongdina í Danmark, har árgangurin av ungdómi í eftirskúlaaldri hevur verið støðugt minkandi seinastu nógvu árini samstundis sum tilgongdin til eftirskúlarnar bara økist.⁴⁵

Hóast talið av unguum í Danmark er fallið úr 340.000 seinast í sjeytiárunum niður í móti 200.000 í 1999, er talið av eftirskúlum hesi somu ár vaksið úr gott og væl 100 til á leið 260.⁴⁶ Somu ár er talið av eftirskúlanæmingum økt úr á leið 6.000 til á leið 24.000.⁴⁷

Donsku tølini siga alt um, hví nevndin heldur at tað hevur sínar góðu grundir, at vit vilja hava ein framúr góðan eftirskúla í Føroyum. Tað kann ikki sigast nóg ofta, at eftirskúlin í Føroyum skal skara framúr, tí at vit eru í støðugari kapping við danskar eftirskúlar um næmingarnar.

Hálvum loysnum er eingin dugur í, og nevndin leggur dent á, at til tess at rökka so góðum úrsliti sum gjørligt hava stigtakararnir, kommununalu myndugleikararnir, lærarafelagið og

⁴² Bræv frá mentamálaráðnum, dagfest 31. maj 2007

⁴³ Skjal 1 aftast í álitinum

⁴⁴ Smb. notu 32

⁴⁵ Smb. Skjal 2 aftast í álitinum,

⁴⁶ Smb. talvu 2 og talvu 3, p. 22 og p. 24

⁴⁷ Talva 3, p. 26

skúlaleiðarafelgið tikið seg saman í strembanini eftir at fáa reist tann góða eftirskúlan, sum føroyiski ungdómurin hevur uppiborið.

Í sama viðfangi kann nevnast, at arbeiðið við at skipa eftirskúla í Føroyum í nógv ár hevur fingið jaliga umrøðu í donskum eftirskúlaumhvørvi, so mikið jaliga, at grønlendingar vendu sær til stigtakararnar um ráð í sambandi við ætlan um at skipa eftirskúla í Grønlandi, tí at myndugleikar og foreldur harmaðust um, at grønlenski ungdómurin noyddist av landinum. Í dag eru fleiri eftirskúlar í Grønlandi, meðan vit enn stríðast fyri at fáa okkara fyrsta skúla á stovn.⁴⁸

*

⁴⁸ Fyrsti grønlenski eftirskúlin í Qasigiannguit brjaði sitt virksemi í august 2009. Eftirskúlin er gjørdur til 80 næmingar, sum í aldri eru leysir av fólkaskúlanum. Longu árið eftir söktu 160 næmingar á henda eftirskúlan, og næsti eftirskúlin, Maniitsoq eftirskúlin, sá dagsins ljós.

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Ískoyti - Næmingar og skúli

Í tosinum um eftirskúlanæmingar mugu vit rokna við, at talan er um ein sokjandi, men samstundis viðbreknan aldur og vit vita av royndum, at av feroyskum næmingum, sum fara á danskar eftirskúlar, eru altíð nakrir, sum av longsli venda heim aftur stutta tíð.

Royndir aðrastaðni visa eisini, at tað er breiður skari av næmingum, sum ganga á eftirskúla, ein skari, sum umboðar allar samfelagsbólkar. Í hesum viðfangi skal skoytast uppí, at í Danmark og í Grónlandi virkar ein stuðulsskipan í sambandi við eftirskúlarnar, soleiðis at tey, ið eru verri ella illa fyri fíggjarliga fáa styrk til at rinda fyri uppihaldið. Ein skipan, sum borgar fyri, at øll, ið hava hug og áhuga, sleppa á eftirskúla.

Sum longu nevnt er útveksling av næmingum ein moguleiki hjá eftirskúlanum í Suðuroy. Fyrimunir og vansar eru við eini slíkar skipan; útvekslingen vil skapa eina sterkan og serstakan profil, tí at eingin annar skúli hevir slíka skipan, men vansarnir eru eyðsýndir, ikki minst, hvussu fíggining skal skipast.

Annar moguleiki er, at eftirskúlin í Suðuroy í hvørjum skúlaári ger eina námsferð, moguliga saman við einum donskum eftirskúla, soleiðis at báðir skúlarnir í felag arbeiða við eini og somu verkætlán, sum verður realiserað á námsferðini. Hetta er ein spennandi moguleiki, sum eisini kann draga skúlanæmingar í øðrum londum inní verkætlánina. Nevndin leggur dent á, at hetta eru moguleikar, men ikki nøkur fastløgd ætlan.

Greitt er, at slíkt skúlatilboð gevur eftirskúlanum í Suðuroy ein serstakliga sterkan og øðrvísi profil, og fer at lofta nøkrum næmingum, sum annars aftra seg við at ganga á eftirskúla í Føroyum. Samstundis eigur kjølfestið skúlans í feroyskum máli, mentan og upplivingum at borga fyri, at feroyskir ungdómar, sum búgyva uttanlands, fegnir vilja til Føroyar at ganga á eftirskúla.

Av royndum vita vit eisini, at nakrar lærugreinar appelerar til bæði kynini, meðan aðrar lærugreinar hava lyndi til at eggja dreingjunum til, og onnur fak virka meira dragandi á genturnar.

Tann fyrsti feroyski eftirskúlin kann ikki leggja seg á bara eina linju, tí at so máa vit støðið undan skúlanum beinanvegin. Gera vit ein skúla, sum bara er maritimur ella bara fæst við ítrótt, so útihýsa vit straks teimum næmingum, sum hava heilt onnur áhugamál.

Neyðugt er at fevna so mikið víða, at vit tosa um ein faklıga blandaðan og kreativan eftirskúla. Til samanberingar kann sigast, at nakrir eftirskúlar eru meira breiðir, aðrir bjóða seg fram við færri tilboðum, meðan onkur skúli bara bjóðar seg fram við einari høvuðslinju. Slíkar "nichur" vilja altíð vera dragandi fyri nakrar næmingar, men feroyski eftirskúlin má og skal laga seg til ta sannroynd, at fólkagrundarlagið er sum tað er.

Sigast skal í hesum sambandi, at nögvir eftirskúlar, sum bjóða seg fram við breiðum útboði, eru sera væl dámdir.

Øll hesi ár, sum nevndin hevur virkað, hevur tætt samstarv verið við kommunurnar í Føroyum. Nógvur kommunur hava stórra áhugan í at lofta næmingum, sum av eini ella aðrari grund hava rent seg fastar, við at veita teimum alternativan möguleika á einum føroyskum eftirskúla.

Taka vit ein miðal gjøgnumskurð av talvuni í skjali 1, er næmingargrundarlag fyri tveimum – trimum eftirskúlum í Føroyum. Halda vit okkum til tey daprastu útlitini er framvegis nóg mikið av næmingum til eftirskúlan í Suðuroy, tí tað skortar ikki uppá føroyskar ungdómar, sum hungra eftir avbjóðingum, fyri ikki at siga ábyrgdarfullum innihaldi í lívinum. Taka vit atlit til skjal 2, sum vísir eina ovurstóra øking av tilgongdini til eftirskúlarnar í Danmark, er eingin grund til at halda, at sami tendensur ikki ger seg galddandi í Føroyum. Bara spell og kostnaðarmikið, at einastu eftirskúlatilboð til føroyskan ungdóm eru uttanfyri landoddanar.

Eftirsum tølini yvir talið av næmingum á donskum eftirskúlum í skjalayvirlitinum aftast í álitinum visa gongdina til 2011 skal upplýsast, at økta tilgongdin av eftirskúlanæmingum hevur staðið við. 2014/15 var talið av næmingum, sum gingu á eftirskúla 28.113 og er tað ein øking uppá 710 næmingar ella 2.6% samanborið við 2012/13.⁴⁹

*

⁴⁹ Efterskolerne 10.10 2014, p. 1

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Námsfrøðiliga innihaldið í eftirskúlatilboðnum

Lærugreinar og gerandisdagur

Fremsta uppgávan hjá eftirskúlanum er at lofta næminginum, har viðkomandi er staddur, at stimbra næmingin í búningini, til at virða seg sjálvan og felagsskapin.

Tankin er at samantvinna siðbundnar, kravdar lærugreinar og kreativar lærugreinar, sum vanliga liggja uttanfyri tey tilboð, sum fólkaskúlin kann bjóða, smb. eftirskúlalógina § 5, stk. 2, nr. 1 og 2. Tað er júst henda samantvining, sum fakliga ger eftirskúlan til ein eftirskúla.

Tá ið ræður um undirvísing, ið umfatar kravdar lærugreinar, heldur eftirskúlin seg til fólkaskúlalógina. Meira ella annað heldur eftirskúlanevndin seg ikki hava heimild ella myndugleika at siga um henda partin av frálæruni.

Yvirlit yvir kreativar lærugreinar:

Verkstaður: 1. Træ

2. Jarn, plátur

3. Motorar

4. Glas

Maritim innlæring

Media (filmsgerð)

KT - forritan

Foto

Drama/teatur

Tónleikur/sangur

Dansur

Studio

Myndlist/listasøga

Ítróttur – (úti- og inniítróttur)

Svimjing/Kaving

Vælvera/heilsufremjan

Seyming/hondarbeiði/sniðgáva (design)

Illustratiónir/tekning/skulptur/3D verkstað

Greitt er, at við slíkum úrvali umboðar eftirkúlin sera umfatandi skapandi áhugamál. Í fleiri fórum umskarast áhugamálini, og tað er bara ein fyrimunur, tí at næmingarnir styrkja um hvør annan, eins og lærararnir hava fyrimunin av tvørfakligari undirvísing.

Fægstu av hesum kreativu tilboðum krevja nærrí útgreiningar.⁵⁰ Tó skal fyri ordans sakir viðmerkjast, at t.d. tilboðið um at læra at kava ikki verður gjort uppá kvamsví, men undir tryggum umstöðum, og at foreldrini undir öllum umstöðum góðkenna, at teirra næmingur tekur lut í hesi undirvísing.

Vit hava nevnt forritan sum ein móguleika. Telduheimurin fyllir ómetaliga nógv hjá ungdóminum, og nevndin heldur, at tað er týdningarmikið at skúlin hevir eina nútímans tilgongd til tann veruleika, sum ungdómurin livir og virkar í. Tí halda vit tað vera eitt gott hugskot, at næmingarnir kunnu læra at gera forrit, tí tað er eitt av aðalendamálunum hjá skúlanum at gera næmingarnir medvitandi um tað, sum teir fáast við.

Eftirkúlanum stendur sera frítt at skipa undirvísingina í kreativu lærugreinunum, men nevndin heldur, at tað er gagnligt fyri næmingin, læraran og skúlan, at alternativa undirvísingin eisini miðar eftir ítökiligum úrslitum.

Eftirkúlin er so væl útgjördur við verkstaði, maritimum fasilitetum og kreativum rúnum, at hann er sera væl eagnaður til projekt- ella verkætlunarundirvísing í alskyns greinum. T.d. handverkaraverkætlarir, framleiðsluverkætlarir, kvöldsetuverkætlarir, etc.

Handverkaraverkætlan kann vera umvælingar av ymiskum slagi í skúlabygninginum. Slik verkætlan kann umfata planlegging, tilfarsútrokning, keyp, roknskap, o.a.

Dómi um framleiðsluverkætlan er eitt nú góðskuframleiðsla av onkrum fiskaslagi, tara ella landbúnaðarvøru. Her kunnu næmingarnir læra um virkisbúskap, lívfrøði, vistfrøði, o.a.

Kvöldsetuverkætlan: Nøkur útvald vikuskifti skipa næmingarnir fyri kvöldsetu til gaman og ávara fyri skúlanum og lokalsamfelagnum. Næmingarnir læra seg at framföra, lesa upp og kantska at skriva sögur, sjónleikir, yrkingar og tónleik.⁵¹

Skeið í ávísum lærugreinum og disiplinum er eisini ein móguleiki, t.d. kann hugsast, at ávisir næmingar hava serligan áhuga í stavseting, aðrir í prosentrokning ella týskum, etc, etc.

Eftirkúlin skal, sum so ofta sagt í hesum álti, strimbra næmingarnar, eisini tá ið tað snýr seg um at endurvekja áhugan fyri tí bókliga hjá gentum og dreingum, sum hava mist skúlahugan.

Einki er so týdningarmikið fyri ein skúla sum innihaldið. Innihaldið á eftirkúlanum eiger at vera soleiðis, at næmingarnir kenna seg upplýftar, virdar og væl. Eftirkúlaupphaldið skal

vera ein íblástur sum ber restina av lívinum, eisini íblástur til at nema sær bókligar fórleikar hóast tað av eini ella aðrari grund sær svart út við áhuganum hjá tí einstaka næminginum.

⁵⁰ Næmingarnir verða sjálvandi væl og virðiliga kunnaðir um lærugreinarnar, undirvísingina og ymisku tilboðini, tá ið skúlin er vorðin veruleiki.

⁵¹ smb. Álit 1990, p. 15

Sjálvandi umskarast áhugamálini hjá báðum kynum viðhvört, men áhugamál eru eisini, sum liggja meiri til gentur enn dreingir og øvugt.

Eftirskúlin í Suðuroy er reistur á tí innihaldsliga grundvølli, at lærugreinarnar og tilboðini appellera til bæði gentur og dreingir. Hetta er av stórum týdningi, tí at tað er umvegis kreativa virksemið at ansurin fyri bókligum áhugamálum verður endurvaktur ella vaktur.⁵² Næmingurin skal kenna seg inspireraðan til at kasta seg yvir uppgávur, sum krevja sjálvsálit og konsentratión. Um slíkur íblástur hendir á verkstaðnum millum gamlar bilar ella í seymirúminum millum pløgg og kjak um sniðgávu ella úti í eini filmsupptøku er líkamikið. Altavgerandi er, at íblásturin er til staðar og skapar eina uppliving av sjálvsáli, búning og árræði.⁵³

Somuleiðis eiger eftirskúlin at vera eitt serstakt og kreativt umhvørvi hjá lærarunum, soleiðis at eftirskúlin eisini kann gerast ein íblástur hjá fólkaskúlanum.

Samanumtikið er eisini týdningarmikið at siga um innihaldsliga partin, at nevndu kreativu lærugreinar eru leiðbeinandi. Skúlaleiðslan kann skipa aðrar lærugreinar, bara fíggjarkarmarnir halda.

Eftirskúlanevndin mælir til, at ein arbeiðsbólkur, námsbólkur, verður settur at gera nærri útgreiningar av innihaldsliga partinum av skúlanum, eitt nú at viðgera spurningin í hvønn mun skúlin eiger at vera próvgevandi.

*

⁵² Smb. p. 7 og 8

⁵³ Sambært kanning svara 79 % av donskum foreldrum, sum hava børn á eftirskúla, at tey ungu hava brúk fyri cinum skúlaári, sum ger tcy fakliga, sosialt og persónliga avklárað og búgvín til at velja sær útbúgving. (Heimasiðan hjá Efterskoleföreningen).

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Musisk fak

Umskaringin millum menniskju og list er grundleggjandi fyri eftirskúlan, tí at nevndin metir, at listin hefur avgerandi týdning fyri menningina og skapanarevnini hjá menniskjum. Listin er tað malið, sum umfatar alt tað óítökiliga, sum lívið er so fult av, tey brigdi, sum ikki beinleiðis lata seg siga og grípa. Listin er staðsett onkustaðni millum vit og kenslur, tað rationella og órationella. Listin setir spurningar og opnar dyrnar til kreativu evnini hjá næmingunum.

Av somu grundum bjóðar eftirskúlin fram nútímans listagreinar, sum kunnu geva íblástur, avbjóðingar og provokation. Royndir frá øðrum eftirskúlun vísa, at næmingar læra at taka støðu um teir dagliga fáast við listarlig evni. Hjá nögvum næmingum, sum sleppa at royna seg í list og kreativum virksemi hendir ein broyting, sum vendir skúlamøini til skúlagleði.

Eftirskúlin í Suðuroy hefur umstøður og høli til musiskar lærugreinir, eitt nú drama, tónleik, sang, myndlist, tekstil, sniðgávu, dans, etc. Hetta eru skapandi lærugreinir, t.e. at næmingarnir hava möguleikan at spæla og sansa, royna mørk av í skapandi tilgongd. Næmingarnir menna sínar fórleikar og uppliva gleðina av góðum úrslitum, sum eru partar av teirra egnu persónlighet. Tá ið tað eydnast best kunnu næmingar hava kensluna av at gloyma seg sjálvar í skapandi virksemi, og tað er kanska í veruleikanum har, ein er mest seg sjálvan.

Mongu tilboð eftirskúlans geva næmingunum möguleikan at snodda til ymiskar kreativar lærugreinir. Royndir vísa, at næmingarnir eru skjótir at finna útav, hvor teirra styrki liggar. Høga støðið á verkstøðnum og undirvísingini gevur næmingunum möguleikan at fara í dýpdina.

Fyrimunurin við eftirskúlanum er, at góðu verkstaðirnir eisini geva næmingunum möguleikan til sjálvstøðugt ella felags arbeiði/ítriv í frítíðini.⁵⁴

*

⁵⁴ Smb. 2007 Álitið, p. 9-10

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Ítróttur og náttúra

Ítrótturin hevur fyrst og fremst seg sjálvan sum endamál, eins og spælið hevur hapt tað í alskyns mentanum. Eftirskúlin hevur atgeingi til bæði stóra hóll og nýggjan fótbaltsvøll og hevur sostatt tær fyritreytir, ið krevjast til tess at rúma teir partar av tilveruni, sum ítrótturin er so serstakliga væl eagnaður til, nevnliga spælið, kappingina og stríðið. Tað spæl, ta kapping og tað stríð, sum fáa okkum at gloyma okkum sjálv, og sum gera okkum til part av einum liði. Tað er í hesum samanhangi, at arbeidið við kropsligu, sálarligu og sosialu menningini hjá næmingunum ger seg galldandi.

Ítrótturin á eftirskúlanum hevur eisini eitt kreativt, handverksligt endamál. Næmingarnir kunnu smíða sínar egnu kajakkir og bæði uppliva gleðina yvir egin verk og náttúruna frá einum øðrvísi sjónarhorni. At sigla kapp í kajakkum ein sjálvur hevur smíðað er sjálvsagt eitt serstakt upplivilsi.

Eftirskúlanevndin leggur stóran dent á at profilera eftirskúlan við atliti at teirri ótrúliga vøkru náttúruni, sum okkum er givin frá skaparans hond. Mangan taka vit føroyingar hesa einastandandi náttúru so nógv fyrí givið, at vit hava lyndi til ikki at siggja virði í henni. Frá donskum eftirskúlum vita vit, at føroyska náttúran, havið og fjøllini, er eitt aktiv sum føroyski eftirskúlin hevur framum aðrar eftirskúlar, og tað eiga vit sjálvandi at gagnnýta.

*

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Tað húsliga

Næmingarnir gera mat, gera reint og loysa aðrar praktiskar uppgávur á skúlanum í samstarvi við kóks- og reingerðarfólkini. Eftirskúlanevndin metir tað hava alstóran týdning, at hasar uppgávur eru ein náttúrligur partur av gerandisdegi eftirskúlans, tí at næmingarnir fáa eina kenslu av týdninginum av gerandisligum endurtökum, hóast hesar endurtókur ikki altíð eru tær mest spennandi. Avgerandi er, at næmingar á henda hátt læra at arbeiða og læra at virða arbeidið hjá øðrum menniskjum. Við sjálvir at arbeiða og hava ábyrgdina av praktiskum uppgávum læra næmingarnir eisini at fáa ans fyri sunnum mati og rávørum – ein vitan, sum teir seinni fáa nýtslu av.

Arbeiðsuppgávurnar fara fram á tann hátt, at næmingarnir verða býttir uppí kóksbólkari, seks í hvørjum. Hvør bólkur hevur vakt eina viku í senn. Meðan bólkurin er í køkinum tekur hann ikki lut í vanligu undirvísingini. Hetta arbeiðsbýti verður til á leið tvær heilar vikur, eitt skúlavikuskifti og nakrar einstakar dagar í skúlaárinum.

Hvør vika byrjar við einum fundi, sum samtykkir eina matarskrá, umframt at arbeiðsuppgávurnar verða býttar út. Tá ið vikan er av verður ein eftirmeting gjørd. Skipanin við kóksbólkum ger sítt stóra til, at máltíðirnar verða ein góð, felags uppliving.

Næmingarnir í kóksbólkum hava eina stóra ábyrgd av, at máltíðirnar verða borðreiddar rættstundis, at maturin er væl gjørdur og pent settur á borðið, umframt at matarsalurin og øll felagsrúm eru heimlig, rein og nosslig.

Allir næmingarnir hava sjálvir ábyrgdina av reingerð í eignum kómurum, og næmingarnir skulu vaska síni egnu klæði.

Ábyrgdin av reingerð, matgerð, rudding tykjest stór og mótmikil uppgáva hjá næmingum, sum heima við hús fáa alt serverað, men eykent fyri eftirskúlarnar er, at tað just er henda ábyrgdin, sum ger at næmingarnir trúvast so væl. Tá ið stigtakararnir vóru rundferð og vitjaðu eftirskúlar og eftirskúlamyndugleikar í Danmark, vórðu næmingar spurdir, hvussu tað ber til, at teir eru so skjótir at virða gallandi reglar á skúlanum. Svarið hjá næmingunum á tí eina skúlanum tók samanum felagsskapskensluna á einum eftirskúla: "Ein næmingur, sum ikki yvirheldur reglarnar, oyðileggur alt fyri hini."⁵⁵

*

⁵⁵ Námsvitjan í Danmark í september mánaða 2006. Næmingarnar, sum her verður sipað til, gingu á Eriksminde Efterskole.

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Gerandisdagurin/felagsskapurin

Dagurin byrjar við morgunsangi. Hereftir hevur skúlin ein felagstíma, sum tvær ferðir um vikuna er ein felags fundur, og tríggjar ferðir um vikuna ein felags uppliving við forteljingum, við luttøku av lærarum og næmingum. Forteljingarnar taka stöði í lærugreinunum, verkætlanum, upplivingum og felagsfundirnir eru eitt forum, har stórir og smáir trupulleikar verða umrøddir og mettir. Henda dagsbyrjan hevur stóran týdning fyri eina felags kenslu í gerandisdegi eftirskúlans.

Gerandisdagurin á skúlanum miðar eftir at geva næmingunum ans fyri týdningin av einum demokratiskum samfeli. Hetta kemur til sjónar í felagsskapinum, har øll hava somu ábyrgd av at samveran og gerandisdagurin virka á ein góðan hátt. Frælsi, meðábyrgd og ávirkan eru partar av námsfrøðini.

Skúlin eigur at hava eitt sokallað heimastýrið, ið t.d. umfatar 5 næmingar og 2 lærarar, m.a. fyri at stimbra samstarvið millum næmingar og lærarar og fyri at geva íblástur til felags uppgávur í gerandisdegnum. Heimastýrið hevur ábyrgdina av felagsfundunum og hevur ein leiklut í sambandi við at tann einstaki livir upp til sína ábyrgd. Um eitthvort stingur seg upp, sum krevur nærrí viðgerð, kann heimastýrið altið kalla inn til eyka felagsfundar.

Eyðsæð er, at atferðarmøguleikarnir á einum eftirskúla, har nögv menniskju búleikast saman, ikki eru heilt teir somu sum í eini privatari familju. Tískil hevur eftirskúlin nakrar reglur, sum skulu hjálpa til at fáa samveruna og felagsskapin at eydnast.

Niðanfyrstandandi er eitt dömi um, hvussu hesar reglur kunnu vera:

- Næmingarnir taka virknan lut í undirvísingini og møta til tíðina, eisini í sambandi við praktiskt arbeiði og máltíðirnar.
- Alkohol og euforiserandi evni eru strangliga bannað.
- Royking er bannað á skúlans øki.
- Tað er ein mannarættur, at friður skal vera 8 tímar av samdøgrinum, frá kl. 23.00 til kl. kl. 07.
- Mötiskylda er til undirvísing og máltíðir.
- Allir næmingar skiftast um at vera heimanæmingar.⁵⁶
- Eftirskúlans reglugerð um nýtslu av talgildum miðlum og tólum skal virðast.

Hesar reglur eru í neyvum samsvari við tað, sum er galdandi fyri teir flestu 260 donsku eftirskúlarnar. Sum sagt, eru reglurnar eitt dömi og endaligu reglurnar eiga at gerast í samráði millum skúlastjóra, skúlastýri, heimastýri og lærarar.

⁵⁶ At vera heimanæmingur ber í sær, at næmingurin saman við heimalæraranum hevur ábyrgdina av teimum gerandisligu uppgávum, sum nærrí eru ásettar á felagsfundum.

Loksins er at siga um henda partin av álitinum, sum snýr seg um gerandisdagin/felagsskapin, at meginreglan er, at næmingarnir eru á skúlanum um vikuskiftini, og at næmingarnir hava frívikuskifti av og á.

*

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Uppskot til möguligar broytingar í lögini um eftirskúlar

Í sambandi við at Føroya Landsstýri í 2007 tók stig til at leggja málid um eftirskúlan fyri lögtingi, fingu eftirskúlanevndin og kommunufelögin til hoyringar lögtingslög um eftirskúlar.⁵⁷ Tásitandi Landsstýri ásannaði, at neyðugt var við broytingum í lögini, m.a. tí at eftirskúlanevndin staðiliga hevði víst á, at tørvur var á nøkrum dagføringum.⁵⁸

Framvegis er átroðkandi neyðugt at vísa á, at partar av verandi lóg ikki hóska til ein eftirskúla. Henda sannroynd ger seg serliga galldandi í tí partinum av lögini, sum snýr seg um leiðsluviðurskifti, kap. 4 og starvsfólkaviðurskifti, kap. 5.

Sambært verandi lóg er tað skúlastýrið, sum setir lærarar og onnur starvsfólk. Á øðrum eftirskúlum er tað skúlastýrin, sum gevur tilmæli um setan av starvsfólk, tilmæli, sum stýrið síðan tekur støðu til. Eftirskúlin er ein felagsskapur sum skal virka sum ein eind og sum skal liva upp til ávist sosialt samanspæl millum starvsfólk, og námsfrøðiliga skal skúlin lúka nøkur heilt serstök og kreativ krøv, so tað er týdningarmikið at stýrin hevur avgerandi orð, táið ræður um at seta tey starvsfólk, sum hann ella hon metir eru tey røttu til at lyfta uppgávuna.

Starvsfólkini eru sjálvandi av vitalum týdningi fyri trivnaðin og innihaldið. Verða folk sett í starv, sum stýrin ikki metir eru tey best egnaðu ella skikkaðu at røkja uppgávuna, er ovurstórun vandi fyri, at felagsskapinum brotnar og innihaldið verður ótrygt. Aðrir eftirskúlar hava gjørt hesar royndir og tí mælir nevndin til lógarbroyting, smb. skjal 3.

Í verandi lóg, § 16, stendur, at starvsfólk skúlans hava rætt til somu løn sum folk í samsvarandi størvum í fólkaskúlanum. Í samráði við danskar eftirskúlar og danskar eftirskúlaráðgevar mælir nevndin til ta broyting, at starvsfólk eftirskúlans hava rætt til í minsta lagi somu løn sum lærarar í fólkaskúlanum.

Lærarar á eftirskúlum hava ikki bara undirvísingarskyldu, men eisini skyldu til at vera partur av vaktarskipan og støðugum uppsýni við næmingarnar, eisini í frítíðini. Av somu grundum fáa tey, sum undirvísa á eftirskúlum í minsta lagi viðbót fyri eyka arbeidi, og hesum eigur lógin at hava fyrilit fyri.

Í sambandi við leiðsluviðurskifti, kap. 4, ger eftirskúlanevndin longu í 2006⁵⁹ grein fyri hví trupulleikar eru við umboðanini av foreldrum og næmingum í skúlastýrinum. Næmingar eru undir loeggildan aldur og skulu, um teir sita í stýrinum, umsita stórar peningaupphæddir. Hví hetta ikki letur seg gera krevur valla nærrí útgreiningar.

Viðvíkjandi foreldrum er at siga, at allar flestu næmingar ganga eitt ár á eftirskúla,⁶⁰ og tí kenna foreldrini ikki teir næmingar, sum tey skulu umboða í stýrinum. Men sjálvandi eigur eftirskúlin at leggja stóran dent á at samstarva við foreldrini til tess at tryggja, at næmingarnir nema sær

⁵⁷ Uppskot til lögtingslög um broyting í lögtingslög um eftirskúlar er dagfest 17. oktober 2007. Fundurin millum Mentamálaráðið, kommunufelögin og eftirskúlanevndina var 22. oktober 2007.

⁵⁸ Skjal 3

⁵⁹ Í AAE álitinum, undir tí partinum sum stendur undir heitinum Iciðsla.

⁶⁰ Undantokini eru sera, sera fá.

kunnleika, fimi, arbeiðshættir og málbúnar, sum stuðla tí einstaka næminginum í fjølbroyttu, persónligu menningini, samb. § 3 í verandi lög.

Nevndin mælir eisini til ta lógarbroyting, at lærarar ikki sita í stýrinum. Hetta tí at tey mál, sum stýrið viðger, nærum utan undantak snúgva seg um játtanir til verkætlanir, einstakar lærugreinar ella persónsmál, og í öllum hesum fórum er ein lærari í stýrinum ógegniður.

Lat tað straks verða sagt, at tilmælini hjá nevndini um omanfyri nevndu lógarbroytingar allar eru grundaðar á drúgvar royndir í Danmark og eru í tráð við andan í longu eftirskúlasiðvenjuni.⁶¹

Nevndin mælir eisini til ta lógarbroyting, at meginreglan fyri starvssetanir á eftirskúlanum verður broytt. Meginreglan eigur at vera, at fólk við lærarapróvi undirvísa í kravdu lærtugreinunum á eftirskúlanum. Í kreativum lærugreinum og í handverki verður dentur lagdur á at fáa undirvísarar, sum hava drúgvar royndir og góðan fakligan kunnleika. Eitt tilmæli, sum eisini samsvarar við aðrar eftirskúlar.

Eftirskúlin er sum so einasta "skúlaskip" í landinum. Altaverandi er, at tey fólk, sum undirvísa á eftirskúlanum hava neyvan kunnleika til einstaku lærugreinarnar ella tey øki, sum tey undirvísa í, tað veri seg handverk, list, rokning, mál, at bøta trol, motorar, at seta línu, o.a., og ikki minst, at tey sum undirvísa á eftirskúlanum hava stóran ans fyri tí, sum rørist í ungdominum.

Vit hava hópin av dugnaligum fólkaskúlalærarum, sum fegnir vilja sökja nýggjar avbjóðingar, men tað forðar ikki fyri, at dugnaligir akademikarar, handverkarar, sjómenn, etc. eisini undirvísa á skúlanum. Tvørturímoði er tað ein stórur fyrimunur fyri allar partar, at skarin av undirvísarum hava fjølbroyttar royndir og vitan. Nevndin vil eisini vísa á, at hetta fjølbroytni samsvarar við teir eftirskúlar, sum vit hava samskift við.

Lógarbroytingar - sjálvsáognarstovnurin og figging

Tá ið ræður um kap. 4, leiðsluviðurskifti, mælir nevndin til lógarbroytingar, sum bæði samsvara við tey viðurskifti, sum gera seg gallandi fyri eftirskúlan í Suðuroy og danskar eftirskúlar. Verandi lög tekur als ikki fyrilit fyri, at Kommunufelagið er partur av verkætlanini.

Eftirskúlin í Suðuroy er ein sjálvsognarstovnur, og landið og kommunurnar seta skúlan á stovn. Annar leistur enn hesin hevur ikki ligið í kortunum øll árini síðan eftirskúlalógin sá dagsins ljós.

Eftirskúlamálið hevur eina langa og drúgva sögu, so tá ið tað snýr seg um ílögupartin hava nógvir ymiskir möguleikar verið uppi at venda.

Í eftirskúlalóginu frá 2000 stendur,⁶² at ílöguparturin verður býttur helvt um helvt millum land og kommunur. Í lógaruppskotinum frá 2007, tá ið landsstýrið legði málið um eftirskúla fyri tingið, mælti landsstýrið til, at skúlin skuldi rindast yvir raksturin.

Nevndin hevur gjørt rakstrarætlanir, ið visa, at tað, sum loysir seg best fyri skúlans rakstur og næmingarnar, er ein leistur, sum er í samsvari við lógina, at landið rindar helvtina av ílögnum. Nevndin mælir til, at spurningurin um figging verður tikan upp við politiska myndugleikan.

⁶¹ Við stoði í royndum hjá donskum eftirskúlum er torført hjá skúlum við flatari leiðslu at fáa nøktandi rakstur í skúlarnar.

⁶² §1,2 í eftirskúlalóginu frá 17. mai 2000.

Sambært lögini um eftirskúlar frá 2000⁶³ rindar landið 70 % av øllum rakstrinum. Næmingar/foreldur og kommunur rinda restina av rakstrinum. Nevndin tekur undir við hesum leisti og var hetta býtið fyritreytin fyri at kommunurnar valdu at gerast partur av eftirskúlaverkætlanini. Men tað er ikki øll grundin, tí at um landið rindar 70 % av øllum rakstrinum átti at sloppist undan fløktari lóggávu um alment tilskot til næmingar á føroyska eftirskúlanum, væl at merkja um eftirskúlin fær heimild til at áseta næmingagjald eftir inntøkunum hjá foreldrúnunum.

Kommunurnar rinda næmingagjald efti tali av næmingum, sum koma úr avvarðandi lommunu.

Nevndarumboðini eru á einum máli um, at tað hevur avgerandi týdning, at eftirskúlin gevur øllum ungdómum möguleikan at ganga á eftirskúlanum, eisini teimum, sum eru illa fyri fíggjarliga. Bæði í Danmark og í Grønlandi eru stuðulsskipanir galdandi til tess at tryggja, at eingin ungdómur verður lopin um, tí at ráðini ikki eru til staðar.⁶⁴

Eftirskúlin í Suðuroy er sum sagt ein sjálvsognarstovnur, og tí hevur tað stóran týdning at finna eina javnvág í samansetingini av skúlastýrinum. Kommunurnar, lærarafelgið og skúlaleiðarafelagið eru við í eftirskúlaverkætlanini, tí at tey hava trupulleikan við væntandi tilboðum til ungdómin tætt at kroppinum og vilja royna at byrga upp fyri, at ugdómarnir bara fara av landinum.

Til tess at tryggja hesum pörtum neyt samband við eftirskúlan eiga Kommunufelagið, Føroya Lærarafelagið og Skúlaleiðarafelagið at velja hvør sítt umboð í skúlastýrið⁶⁵, og mælir nevndin til eina lógarbroyting, soleiðis at hetta kann lata seg gera.⁶⁶ Nevndin heldur eisini at tað er nátúrligt, at áhugabólkurin/stigtakararnir eisini velja eitt umboð. Eftirskúlin í Suðuroy er ein sjálvsognarstovnur, og landið og kommunurnar seta skúlan á stovn.⁶⁷

Viðvíkjandi fíggjarliga rakstrinum annars er at siga, at eftirskúlin verðu rikin á vinnuligum grundarlafi, t.e. at hann skal geva yvirskot, sum skal nýtast allatíðina til at menna skúlan. Eftirskúlanevndin leggur doyðin á, at skúlin verður rikin á einum dyggum, haldgóðum grundarlafi, og at skúlin hevur eitt stýri, sum stendurmát við hesi krøv.

Eftirskúlanevndin leggur eisini alstóran dent á, at leiðslan á eftirskúlanum hevur góðan námsfrøðiligan førleika, dyggar royndir og konstruktivan hugburð til ungdómin.

Annars er at siga, at eftirskúlanevndin, umboðandi Kommunufelagið, Føroya Lærarafelag, Føroya Skulaleiðarafelag og stigtakararnar, hevur ábyrgdina av eftirskúlaverkætlanini. Eftirskúlanevndin hevur fingið heimild sum byggiharri,⁶⁸ og vil nevndin røkja sínar skyldur til verkætlanin er komin undir land.

⁶³ §1,1

⁶⁴ Á grønlendskum eftirskúlum er ókeypis hjá ungdómum, tá ið inntøkan hjá foreldrúnunum er millum kr. 0 – 280.000,- Í Danmark veitist minst 500 kr. pr. næming pr. viku í tilskoti, tó soleiðis, at næmingar, sum ikki eru væl fyri fíggjarliga fáa nögv storri tilskot, heilt uppi rindan av øllum kostnaðinum.

⁶⁵ Lagt er upp til eina viðgerð av øllum hesum spurningunum í Skjal 3, ískoyti.

⁶⁶ Eftirsum talan er um ein sjálvsognarstovn og fyri at virða prinsipið um óhefta leiklutin hjá einum slíkum stovni, kundi verið tilskilað í lögini, at stýrisumboðini ikki skulu vera nevndarlimir í Føroya Lærarafelag, Skúlalciðarafelagnum ella Kommunufelagnum, ei heldur skulu teir verða politikarar.

⁶⁷ Kommunufelagið kundi möguliga valt 2 umboð.

⁶⁸ Smb. skriv frá Kommunusamskipan Føroya, dagfest 6. september 2006.

Álit 2015

Eftirskúlin í Suðuroy

Hvørji umboðini í eftirskúlanevndini eru

Eftirskúlanevndin er umboðað av Kommunufelagnum, Føroya Lærarafelag, Skúlaleiðarafelagnum og stigtakarunum.

Nevndarlimirnir eru:

- Heðin Mortensen, borgarstóri, formaður í Kommunufelagnum
- Trúgvi Gudmundarson, borgarstjóri, Kommunufelagið
- Herálvur Jacobsen, formaður í Føroya Lærarafelag
- Magna Thomassen, Skúlaleiðarafelagið
- Ólavur Rasmussen, nevndarformaður, umboðandi stigtakararnar

*

Skjal 1

24-04-2005

Arbejdsprægning

Næmingar, ið hava lokið fólkaskúla

	Mannf.	Konuf.	Tils.
	A	B	C
lokið 10. flokk			
2000	294	228	522
2001	283	247	530
2002	287	289	576
2003	286	292	578
lokið 9. flokk			
2000	320	299	619
2001	344	324	668
2002	389	378	767
2003	381	374	755

Fólkisk skift á aldur, ár og kyn

31.12.2003

Mannf.	Konuf.	Tils.
10 ár 367	380	747
11 ár 387	397	784
12 ár 407	414	821
13 ár 454	426	880
14 ár 445	398	843
15 ár 403	394	797
16 ár 371	336	707
17 ár 362	340	702
18 ár 367	333	700
19 ár 339	305	644
20 ár 357	256	613

• Formligi tørvurin á eftirskúla í Føroyum

Dømi	næmingar	næmingatal	skúlar
I	584	50	11
I	584	70	8-9
I	584	80	7
II	395	50	7
II	395	70	6
II	395	80	5
III	200	50	4
III	200	70	3
III	200	80	2-3
IV	183	50	4
IV	183	70	2-3
IV	183	80	2
V	175	50	3
V	175	70	2
V	175	80	2
VI	087	50	1-2
VI	087	70	1
VI	087	80	1

Formligi tørvuriná eftirskúla í Føroyum*- frá tí mest bjarta til tað mest dapra úrslitið*Støðan í Danmark

61.300 voru fødd í Danmark í 1988.

Talið á 10.floks-næmingum í Danmark – t.e.: tey, ið eru 16 ár, fødd í 1988 – er 20 túmund – og av hesum ganga 14 túmund – t.e.: 70 prosent – i eftirskúla.

34,2 prosent taka sostatt 10.floksprógv í Danmark.

Sostatt ganga 22,8 prosent í 10. flokki á eftirskúla.

Meginparturin av teim o.u. 41.300, sum ikki taka 10. floks-prógv, halda fram í útbúgvingarskipanini.

Lutfallið í Danmark flutt á Føroyar

Talið á teimum, sum eru fødd í Føroyum í 1988, er 873.

Um 34,2 prosent av hesum gingu í 10. flokki, er talið 299.

Um 70 prosent av hesum fóru á eftirskúla, so høvdu 200 gingið í 10. flokki á eftirskúlanum. (III)

Ella vit siga, at í Danmark fara 22,8 prosent í 10. flokk á eftirskúla. Av 873 næmingum høvdu sostatt 199 næmingar farið í 10. flokk á eftirskúla í Føroyum

- Ein árgangur liggur um 800 – og taka vit 22,8 prosent av honum gevur tað 183. (IV)

Veruligu tølini fyrí Føroyar

Í 2002 tóku 767 næmingar 9. floksprógv, av hesum tóku 578 næmingar 10. floks prógv í 2003.

Taka vit 22,8 prosent av 767 er talið 175. (V)

- Og 70 prosent av 578 gevur 395 næmingar, sum høvdu tikið 10. floksprógvíð á eftirskúlanum – um sama prosenttalid, sum er í Danmark, er grundarlagið. (II)

Men munurin er 189 næmingar. Hvagar fara tejr?

- $189 + 395 = 584$ næmingar. (I)
- helvtin av 175 er 87. (VI)

Skjal 2

Viðmerkingar til skjal 2:

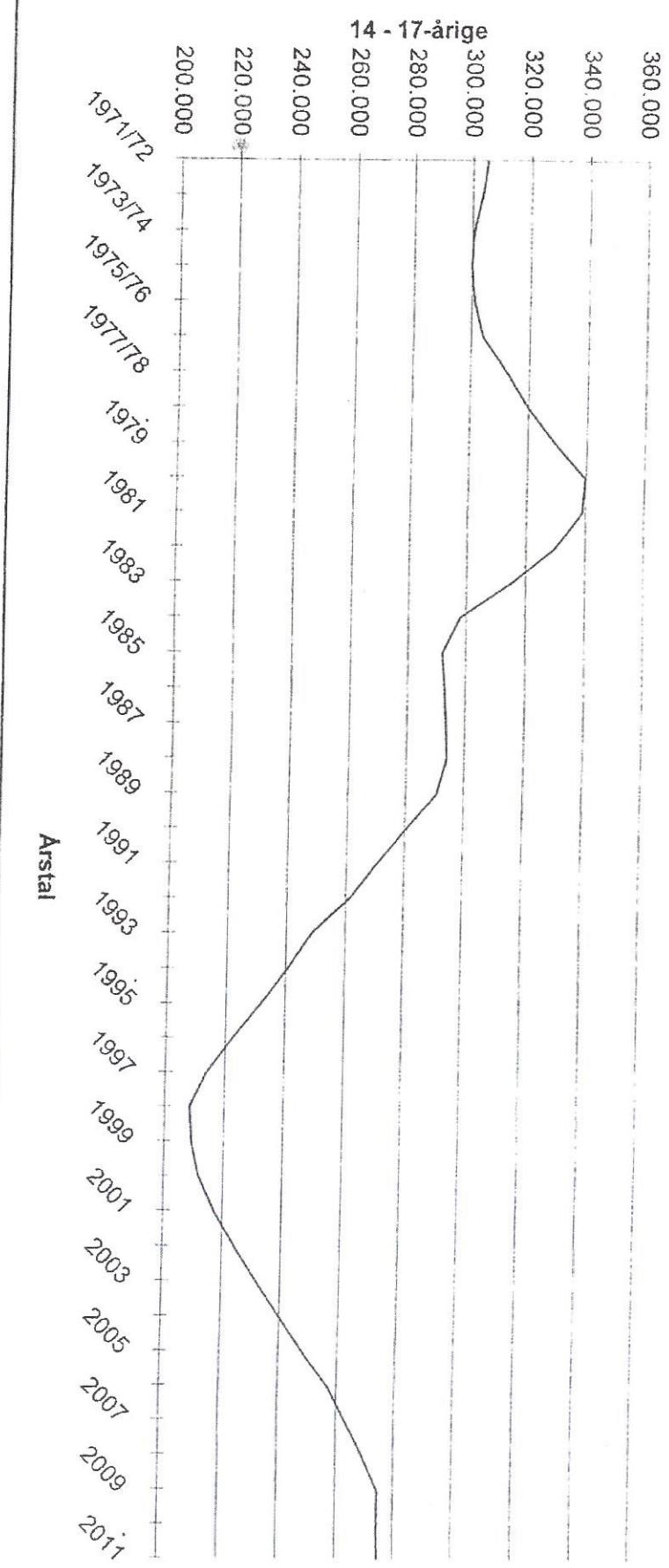
Fyrsta talvan vísit at ungdómsárgangirnir í Danmark minkaðu í støðugum stórum nøgdum frá 1980 til 1999. Síðan vaks talið eitt sindur og hevur fyribils lagt seg í eina fasta legu, langt undir stóru árganganum seinast í sjeytiárunum. Talvurnar 2 og 3 vísa, at talið av eftirskúlum og næmingum á eftirskúlum er støðugt vaksandi, hóast ungdómsárgangirnir hava verið fyri stórum falli. Fjórða talvan er eitt yvirlit yvir gongdina í Danmark frá 1971 til 2007, har talið av ungdómi verður samanborið við talið av eftirskúlum og eftirskúlanæmingum.

Sjálvandi skal ein vera varin at samanbera hesa tilgongd við fóroyisk viðurskifti, men hóast vit taka størsta varsemi er eingin ivi um, at sami tendensur ger seg galldandi í Føroyum. Tað er í hvussu so er ein sannroynnd, at hópurin av fóroyiskum ungdómum, ella kanska rættari fóroyiskum foreldrum, metir, at eftirskúlin so ella so er besta tilboð, sum undirvisingarskipanin kann bjóða tí partinum av okkara ungdómi, sum ikki trívist í vanliga fólkaskúlanum.

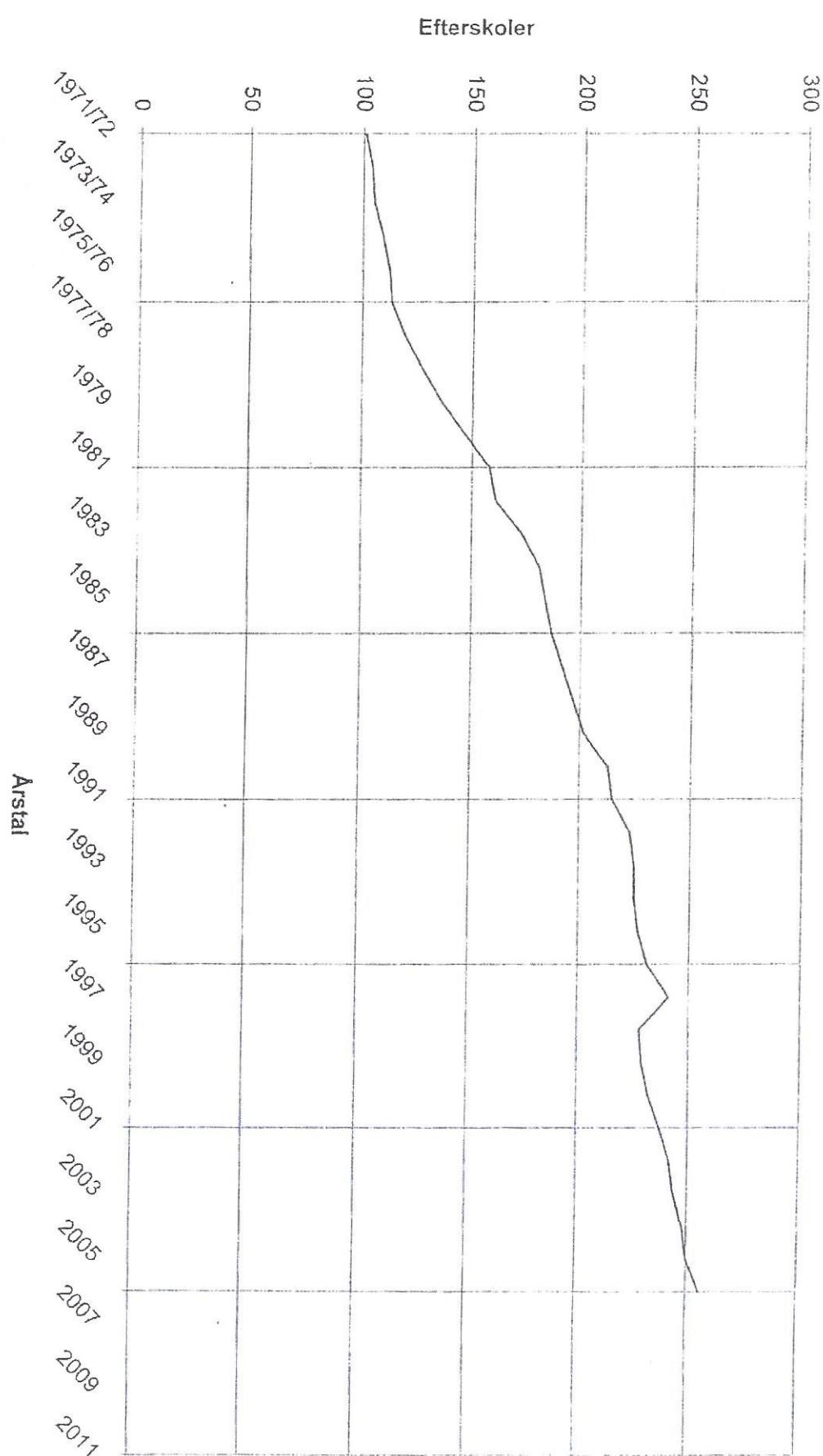
Talva 1

STATISTIK

Antal unge

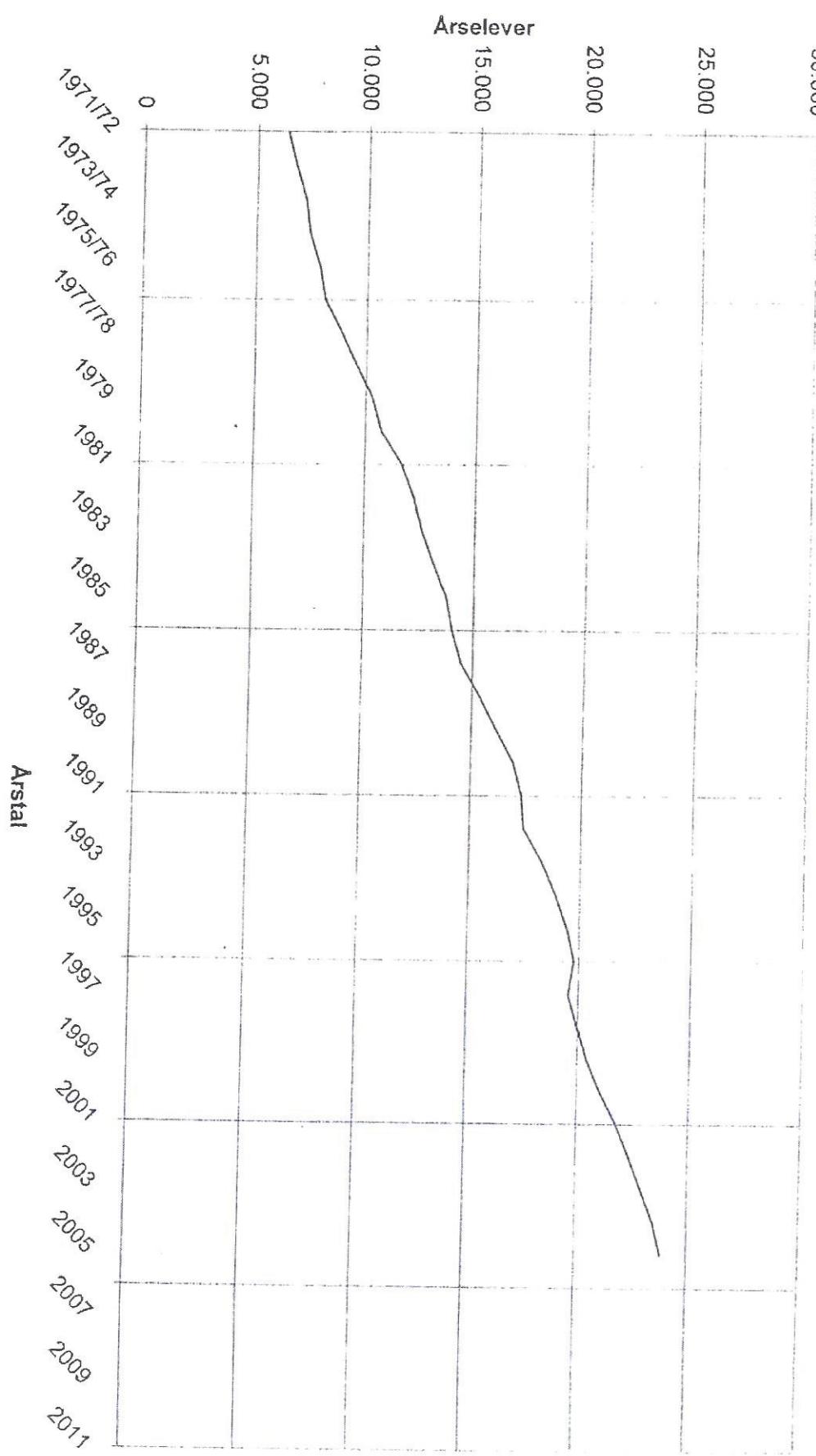

Talva 2

Antal skoler

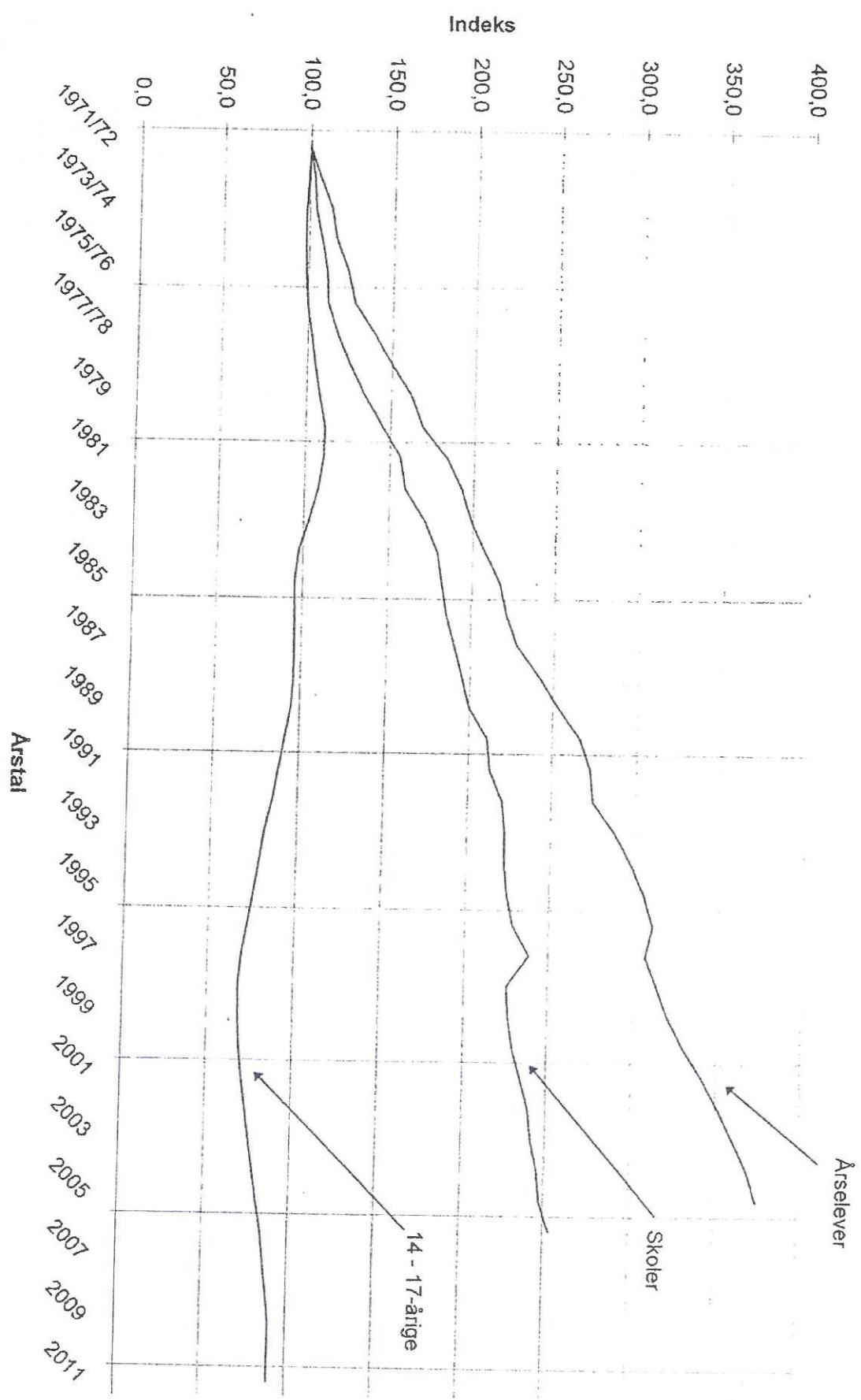
Talva 3

Antal årselever

Talva 4

Udviklingen 1971 - 2007

Skjal 3

Kapittul 3

Innskriving av næmingum

§ 10. Við fyrliti fyri lögini um eftirskúlan avger leiðsla eftirskúlans hvørjir næmingar takast upp.

Stk. 2. Næmingar hava sama rætt at verða innskrivaðir í eftirskúlan sum í fólkaskúlan, upp til evsta mark fyri næmingartalið fyri einstaka eftirskúlan.

Stk. 3. Stýrið fyri eftirskúlan kann áseta almennar reglur fyri innskrivingina.

Stk. 4. Heimistaðarkommunurnar hjá næmingunum skulu í september mánað hava boð um teir næmingar í kommununi, sum eru innskrivaðir í verandi skúlaári.

Stk. 5. Kommunur, sum saman við landinum rinda fyri stovnsetan av eftirskúla, hava rætt til næmingatal, ið samsvarar við fólkatalið/rindaðu upphæddina hjá ávísu luttakandi kommunu. Smb. kap. 6, stk. 6 í lögini um eftirskúlar.

Stk. 6. Kommunur, sum saman við landinum rinda fyri stovnsetan av eftirskúla hava altið framíhjárætt til næmingar um kommunu, sum tekur lut í stovnsetan av eftirskúla ikki nýtir kvotuna fult út. Er avlop av næmingum hava allar kommunur rætt til at yvirtaka kvotuna, tó soleiðis, at kommunur, sum ikki eru partar av stovnsetani, rinda lutfalsliga meiri fyri sínar næmingar.

§ 11. (sama sum í verandi lög)

Kapittul 4

Leiðsluviðurskifti

§ 12. Eitt skúlastýri skal verða valt til hvønn eftirskúla. Limir tess eru:

1. 4 umboð fyri kommunurnar. Kommunusamskipan Føroya eigur 2 umboð og Føroya Koim munufelag somuleiðis 2 umboð.

2. 1 umboð fyri áhugabólk eftirskúlans.

Hesi hava øll atkvøðurætt. Stýrið skipar seg sjálvt.

Stk. 2. Tá ið ræður um námsfrøðiliga innihald skúlans er leiðslan óheft av stýrinum, tó soleiðis, at námsfrøðiliði leistur skúlans skal samsvara við endamálsorðingar og fíggjarkarmar skúlans.

Stk. 3. Er eingin kommuna knýtt at skúlanum, hava teir partar, sum rinda fyri eftirskúlan rætt til umboðini hjá kommununum.

Stk. 4 í verandi lög fellur burtur.

Kapittul 5 **Starvsfólkaviðurskifti**

§ 14. Skúlastýrið setir skúlaleiðara, lærarar og onnur starvsfólk, Skúlaleiðarin gevur tilmæli um setan av læraranum og øðrum starvsfólkum, sum stýrið tekur støðu til.

Stk. 2. Skúlaleiðarin skal antin hava nomið ella skal nema sær góðkenda leiðsluútbúgving.

Stk. 3. Starvsfólk á eftirskúla skulu hava besta fakligan fórleika í viðkomandi lærugreinum.

§16. Starvsfólk skúlans hava rætt til í minsta lagi somu løn sum fólk í samsvarandi størvum í fólkaskúlanum.

Stk. 2. Skipað starvs- og lønarviðurskifti skulu við starvssetan tryggjast starvsfólkum eftirskúlans.

Skjal 4

Talið av eftirskúlanæmingum til verandi skúlaár

Økta tilgongdin av næmingum á donskum eftirskúlum hevur staðið við öll árini. Samanberingar við árini 2012/13 og 2014/15 eru at lesa á blaðsíðu 17 í álitinum.

